

RIIGIKOGU

4. istungjärk. **Protokoll nr. 86 (23).** 1921. a.

Sisu: 1. Päewakorra kinnitamine. — 2. Riigikogu Juhatusete teadaanne komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. — 3. Eelarwe läbiwaatamiseks komisjoni walimine. — 4. Seadus Riigikogu 1921 a. eelarwe muudatuste kohta — I. lugemisel wastu wõetud. — 5. Seadus omawalitsuste heaks nende 1921 a. puudujääkide katmiseks wõetawate maksude kohta — I. lugemisel wastu wõetud. — 6. Seadus põllutöökoolide õpetajate palga kohta — I. lugemisel wastu wõetud. — 7. Seaduseelnõu Riigikogu liigete ja nende kandidaatide ning omawalitsuste saadikute ja nende kandidaatide wastu tõstetud poliitiliste süüdistuste äralõpetamise kohta — tagasi lükatud. — 8. Seadus 1922 a. eelarwe-summade tarwitamise kohta kunni 1922 a. eelarwe kinnitamiseni — I. lugemisel wastu wõetud. — 9. Seaduseelnõu ühekordse abiraha kohta töötatööliste ja nende perekondadele — antud rahaasjanduse ja töökaitse komisjoni. — 10. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku aja küsimus.

Riigikogu koosolek 9. detsembril 1921 a. kell 5 p. l. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 78 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**, wahepeal abiesimees **A. Kerem**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Bergman**.

Walitsuse lauas: rahaminister **G. Westel**, siseminister **K. Einbund**, haridusminister **H. Bauer**, sõjaminister **J. Soots**, põllutööminister **B. Rostfeldt**.

Koosolek algab kell 5,15 min. p. l.

1. Päewakorra Juhataja K. Wirma kinnitamine. ma: Awan Riigikogu koosoleku. Ettepanekuid päewakorra kohta ei tehta. Siis loen ma, et päewakord on sarnasena wastu wõetud, nagu ta Riigikogu liigetele kätte on saadetud. Enne päewakorra juure minemist on sõna sekretääril, kes ette loeb, missugused seaduseelnõud on Riigikogu Juhatusete poolt komisjonidesse antud.

2. Riigikogu Juhatusete teadaanne komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. Abisekretäär **J. Bergman** (loeb): 1) Seaduseelnõu Eesti demokraatliku wabariigi ja Ukraina sotsialistliku nõukogude-

wabariigi wahel tehtud lepingu ja sellele lepingule juurelisatud täiendawa kokkuleppe kinnitamise kohta — välisasjade komisjoni 2) Konwentsioon Liiwimaa linnade hüpoteeegi seltsi, nüüd nimetatawa Eesti hüpoteeegi panga tegewuse likwideerimise kohta Lätimaa piirides — rahaasjanduse ja välisasjade komisjoni.

3. Eelarwe-komisjoni walimine. Juhataja **K. Wirma**: Riigikogu läheb esimese päewakorra-punkti juure.

J. Kukk (töer.): Wanematekogu, kes praegu koos oli, otsustas eelarwe läbiwaatamiseks rahaasjanduse komisjoni täiendada, jagajaks arwuks wõtta kaks ja seda täiendatud komisjoni nimetada eelarwe-komisjoniks.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see ettepanek wastu wõetud. Ma palun siis ettepanekuid teha komisjoni liigete kandidaatide kohta.

A. Anderkopp (töer.): Tööerakonna Riigikogu rühma poolt panen mina kandidaatideks ette Riigikogu liikmed, herrad: **J. Annusson**, **J. Kana**, **A. Schulbach**, **J. Seljamaa**, **T. Kalbus**, **W. Maaker**, **J. Zimmermann**, **Th. Pool**. Endised on: **J. Kukk**, **O. Strandman**, **Chr. Kaarna**.

M. Neps (sd.): Sotsiaaldemokraatlise Riigikogu rühma poolt panen ette Riigikogu liikmed, herrad: **A. Palwadre**, **M. Neps**, **J. Wain**, **E. Martinson**, **M. Martna**, **A. Ostra-Oinas**. Endised: **A. Jõeäär**, **K. Wirma** ja **L. Johanson**.

Juhataja **K. Wirma**: Kirjalikult on ette pandud Põllumeeste kogude Riigikogu rühma poolt kandidaatideks: **Chr. Arro**, **E. Liiwak**, **A. Lilienblatt**, **E. Steinman**, **J. Parik**, **J. Kesküll**, **J. Hünerson**, **J. Eigo**. Endised: **J. Laidoner**, **A. Jürman**, **K. Ipsberg**.

Kirjalikult on ette pandud weel Rahwakerakonna Riigikogu rühma poolt, kandidaatideks: **A. Kerem**, **O. Liigand**, **A. Jür-**

genstein, A. Birk, enne on Rahwaerakonnast rahaasjanduse komisjonis rkl. A. Ehrlich.

Kristliku Rahwaerakonna rühma poolt on ette pandud eelarwe-komisjoni walida Riigikogu liikmed: W. Linnamägi, H. Pöhl, J. Bergman. Endine on rkl. O. Amberg.

Kommunistlise Riigikogu rühma poolt on ette pandud eelarwe-komisjoni walida Riigikogu liikmed: E. Kägu, ja J. Wanja.

P. Keerdo (is.): Eesti Iseseiswa Sotsialistliku Töölise Partei Riigikogu rühma poolt panen mina ette eelarwe-komisjoni walida Riigikogu liikmed: O. Gustawson, E. Jonas, A. Hansen, W. Orras. Enne on walitud rahaasjanduse komisjoni J. Piiskar ja P. Keerdo.

W. Pezold (saks.): Balti-Saksa ja Wene Riigikogu rühmade nimel panen mina ette eelarwe-komisjoni walida Riigikogu liikmed: G. Stackelberg, H. Koch ja W. Pezold.

Juhataja K. Wirma: Ette on pandud ühes endiste rahaasjanduse komisjoni liigetega 51 liiget.

J. Wanja (kom.): Kommunistlise Töölise Partei Riigikogu rühma poolt panen ette weel J. Soansi.

Juhataja K. Wirma: Kas tehakse mingisuguseid ettepanekuid hääletamise kohta? (Koha pealt: Korraga!) Ettepanek on tehtud kõiki korraga walida. Et nimede ettelugemist ei nõuta, siis ma panen kõik ettepanud kandidaadid korraga hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on kõik ettepanud kandidaadid eelarwe-komisjoni liigeteks walitud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

(Juhataja kohale asub abiesimees A. Kerem.)

4. Seadus Riigikogu 1921. a. eelarwe muudatuste kohta I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Wirma:** Rahaasjanduse komisjon waatas läbi selle seaduseelnõu, mis Riigikogu liigete K. Wirma, A. Tupits'i ja teiste poolt Riigikogu Juhatusale oli sisse antud ja wõttis weel arwesse täiendawat materjaali, mis Riigikogu Juhatus poolt oli rahaasjanduse komisjoni antud. Rahaasjanduse komisjonis selgus, et Riigikogu liigete Soome sõit erakorralist iseloomu kannab, mille tõttu selleks tarwilisi

kreidiite Riigikogu 1921. a. eelarwe esituskuludesse ei ole wõetud. Peale selle on weel tarwis suurendada krediite tegelikude kulude peale, mis käesolewal aastal tasuda tulewad. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku seda seaduseelnõu sel kujul, nagu ta paljundatult Riigikogu liigetele kätte on saadetud, wastu wõtta.

Juhataja A. Kerem: Ma panen tehtud ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. Seega on rahaasjanduse komisjoni esitis Riigikogu 1921. a. eelarwe muudatuste kohta esimesel lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

Seadus 1922 a. eelarwe-summade tarwitamise kohta kunni 1922 a. eelarwe kinnitamiseni — rahaasjanduse komisjoni esitis.

(Juhataja kohale asub abiesimees K. Wirma).

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **O. Strandman:** Mina pida täna komisjoni aruandja olema, kuna mulle sellest aga teada antud ei ole, palun mina selle punkti päewakorrast wälja jätta, kui komisjoni esimees aruandjana esineda ei taha.

Juhataja K. Wirma: Kodukorra järele on komisjoni esimehel õigus aruandjana esineda. Kui aga keegi ei saa aruandjaks olla, siis läheb Riigikogu päewakorras edasi. (O. Strandman (töer.) kohalt: Palun sõna!)

Aruandja O. Strandman: Ma panen ette päewakorra 3 punkti päewakorra lõpule paigutada, et ma aega saaks ennast ette walmistada.

Juhataja K. Wirma: On ettepanek tehtud päewakorra 3 punkti päewakorra lõpule paigutada. Keegi selle wastu ei waidle? Siis saab see punkt päewakorra lõpule kantud.

Riigikogu läheb neljanda päewakorrapunkti juure.

5. Seadus omawalitsuste heaks nende 1921 a. puudujääkide katmiseks wõetawate maksude kohta I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman:** See seadus omawalitsuste puudujääkide katmise üle oli juba kord Riigikogus ees. Sel korral andis Riigikogu

selle seaduse kawa, mis Wabariigi Walitsuse poolt oli ette pandud, uuesti rahaasjanduse komisjoni kätte, et seal teatud ümbertöötamine saaks ette wõetud, selles mõttes, et saaks maksuwõimalus liigitatud maksumaksjate maksuwõime seisukohale wastawalt. Rahaasjanduse komisjon on nüüd selle seaduse ümber töötanud ja nimelt järgmised muudatused ette wõtnud: 1) on sisse wõetud, et linnade, alewite ja maakondade omawalitsustele õigus antakse peale esimest korda ettenähtud isikliku maksu wõtta weel kunni 20% suuruses lisamaksu kõrwalmaksuna, s. o. tulumaksu pealt lisamaksu, tähendab neile õigus antud igalt tulumaksu maksjalt 20% suuruses lisamaksu wõtta, 2) muudeti isiklist maksu. Nimelt oli seaduses ettenähtud isiklik maks nii hästi linnades, kui maakonnawalitsustes ja wallawalitsustes ilma muutmata, siis oli üks kindel isiklik maks. Nüüd läks rahaasjanduse komisjon sellest seisukohast välja, et ainult isiklise maksu ülemmäära kindlaks määrata. Sellega jättis komisjon liigitamise õiguse täiesti omawalitsuste asutuste enda määrata, nii et omawalitsuse asutustel täiesti wabadus on jäetud osa isikuid isiklikust maksust wabastada ja teiste käest isiklist maksu wõtta, selleks neid juba teatud liikidesse jagades. Meil on senni isiklik maks wõetud ka möödaläinud aastal ühekordselt, ilma et omawalitsustel võimalus oleks olnud liigitamist läbi wiia. Siin on nüüd selles mõttes teatud parandus ette wõetud, et omawalitsuste asutustel liigitamise võimalus on antud. Siin, selles seaduses, aga isiklist maksu ära liigitada, ei leidnud komisjon mingisugust võimalust, sest see oleks siin väga raske läbi wiia, maakondade, alewite ja waldade tarwitusi silmas pidades, waid liigitamine tuleb ette wõtta kohaliste nõukogude ja wolikogude poolt. Peale selle wõeti üks uus paragrahw juure, kus on ette nähtud edasikaebamise kord, kuidas selle seaduse järele wõetawa maksu suuruse peale edasi võib kaebada. Need on nüüd need muudatused, mis selles seaduseelnõus komisjonis ette wõeti ja ma teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku seda seadust esimesel lugemisel vastu wõtta, kuna see seadus väga kiire on, sest et mitmel omawalitsusel mingisuguseid maksuallikaid enam ei ole. Sennised maksuallikad on kõik ära kasutatud, nii et ainult käesolewa seaduse wastuwõtmine omawalitsustele võimaluse annaks õpetajatele, kui ka ametnikkudele palkasid välja maksta.

A. Jõeäär (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Sotsiaaldemokraadid on alati tähelepanu juhtinud praeguse walitsuse maksupoliitika puuduste peale. Selle maksupoliitika üldine tendents seisab selles, et maksukoormat kaudsete maksude abil laiemate rahwahulkade, kehwemate kihtide kanda weeretada. Iseäranis kujukalt awaldub see nähtus sisseweo tollide juures. Meil oli kawatsetud neid eelarwe järele 1921 aasta jooksul sisse wõtta 200 miljoni, kuid nii kui rahaministri eelarwekõnest kuulsime, on tõeliselt kunni 1. oktoobrini juba sisse wõetud 309 miljoni ja loodetakse aasta lõpuni saada umbes 450 miljoni. Wiimane summa, 450 miljoni, on ka tulewase aasta eelarwesse üles wõetud. See on maks, mida wõiks nimetada kaudseks pearahaks, mis wabariigi kodanikkudele peale on pandud. Kui meie eelarwes ettenähtud 200 miljoni jagame maksumaksjate arwu peale, siis näeme, et see üksiku isiku kohta kaunis suure summa välja teeb: maksumaksjaid 20 a. kunni 65 aastani on meil umbes 336 tuhat, seega peaks eelarwe järele iga isik aastas umbes 600 marka maksma. Tegelikult tuleb aga sel aastal iga isiku pealt umbes 1.300 marka sisse. Niiwiisi on siis walitsus ilma rahwaesituse käest nõu küsimata seda, nii ütelda, kaudset isiklist maksu, enam kui 100% wõrra tõstnud. Kõige selle peale waatamata, ei ole siiski suudetud riigi sissetulekuid ka nende kaudsete maksude abil wäljaminekutega kokkukõllasse wiia. Ka tulewaaastane eelarwe lõpeb puudujäägiga. Senni on walitsus otse sihikindlalt tagasi hoidnud sotsiaaldemokraatide poolt soowitatud uute otsekoheste maksude tarwitusele wõtmisest, mis mujal Lääne-Euroopas ammu juba tarwitusel. Nüüd vähemalt lubas hra rahaminister oma eelarwekõnes, et ta nende uute maksude wäljatöötamisele asub, nii et 1923 a. lootus on mõnda neist maksma panna. Kui meie nüüd asume omawalitsuste maksupoliitika juure, siis leiame, et seal walitseb weel suurem saamatus ja otse andeksandmata lohakus. Siin on asi selle poolest teistsugusem, et omawalitsus ei saa kaudsete maksude abil laialisi kehwemaid töörahwa kihtisid maksustada. Otsekoheseid maksusid peale panna ei luba aga walitsewa kodanluse maksupoliitika, sest et need maksud jõukamaid tabaksid. Ja selle tõttu ongi omawalitsuste eelarwetes nii määratu suured puudujäägid tekkinud. Omawalitsused on suures kitsikuses, neil ei jatku sissetulekuid oma hädalisemategi

wäljaminekute katteks. Wõib tähele panna, et puudujäägid omawalitsuse eelarwetes otse krooniliseks nähtuseks muutuwad, — puudujäägid olid 1919 aastal, olid 1920 aastal, praegu on kõne 1921 a. puudujääkidest, samuti leiduwad need ka 1922 a. eelarwetes. Kuna 1921 a. puudujääkide kogusumma umbes 85 miljoni marka wälja teeb, siis räägitakse, et see tulewa aasta eelarwetes ulatab juba 200 miljonini. See tõendab, et meie omawalitsused äärmises rahalises kitsikuses ja et seisukord täiesti ebanormaalne on. Selle asemel aga, et wälja anda seadust, mis sarnased puudujäägid ära hoiaks ja kõrwaldaks, antakse wälja mingisugused ersats seadused, nii kui seda on ka arutuselolew seaduseelnõu omawalitsuste heaks puudujääkide katmiseks wõetawate maksude kohta. Esialgul esitas walitsus omawalitsuste puudujääkide katmise seadust nõndanimetud „haridusmaksu“ maski all, sest arwati, et puudujäägid peasjalikult tekkinud uuest õpetajate palgaseadusest, mille maksmapanemisega omawalitsuste wäljaminekud hulga suurenenud, kuid puudujäägid on palju suuremad ja ka muudest kuludest tekkinud. Walla omawalitsustele ei pannud õpetajate palgaseadus mingit uut koormat peale. Kuid ka sarnasel korral, kui puudujäägid peasjalikult tekkinud oleks õpetajate palgaseadusest, ei võiks see asjaolu walitsuse tegewust õiglustada, sest algkoolide-seadus sai wälja töötatud juba Asutawa Kogu ajal ja walitsusel oli väga hästi teada, missuguseid kohustusi ja wäljaminekuid see omawalitsustele peale paneb. Walitsus oleks pidanud õigel ajal wastawate seaduseelnõudega esinema, mis omawalitsustele wõimaldanud oleks neid wäljaminekuid katta. Nüüd on aga asi niikaugele läinud, et mõnes maakonnas õpetajatele mitme kuu palgad wälja maksmata on. See seisukord on muidugi loomuwastane, ja walitsusel tuleks tõsiselt selle parandusele asuda, esinedes põhjaliku omawalitsusmaksu seadusega, aga mitte mingisuguste ersats seadustega. Käesolew seaduseelnõu sarnasel kujul, nagu ta rahaasjanduse komisjonist wälja tulnud, ei rahulda meid, sotsiaaldemokraate, mitte. Ei rahulda peasjalikult sellepärast mitte, et selles puudujääkide katteks on ette nähtud muuseas isikumaks. Sarnast maksu ei wõeta praegu enam kusagil kultuurriikides, teda leiame ainult mõnel asumaal, kus teda, näituseks, neegrite maksustamiseks tarwitatakse. Seal on ta, wõib olla, õiglustatud, sest wiimased on warandusliselt täiesti kõik ühe-

suguses seisukorras, kõik alasti, aga meil Eestis, — kus majanduslised olud hoopis teistsugused, sarnast maksu sisse seada oleks mõtteta ja ebaõiglane. Meil pole warandusliselt kõik kaugeltki ühesugused. Koguni selle wastu on wahed väga suured. See maks oleks õieti endine tsaariaegne pearaha, selle „demokraatlise“ uuendusega, et ühetaoliselt meeskodanikkudega selle maksu alla ka naisterahwad pandakse. Tsaariajal maksis perekonnas ainult perekonna pea — mees, üks isik seda maksu, nüüd tuleb aga vähemast kahel isikul perekonnas maksta. Waesematel perekondadel, kus rohkem liikmeid, käiks sarnane maks üle jõu. Isikumaks seati sisse alles 1920 a. ja seati sisse ainult waldade jaoks; maakonna ja linna omawalitsused ei olnud õigustatud seda wõtma. Isikumaksu põhimõte ei ole juba sellepärast mitte õige, et selle maksuga kõik kodanikud ühesugustes majanduslistes tingimistes olewateks arwatakse. Lääne-Euroopa majandusteadlaste poolt leiab tunnustamist põhimõte, et maksud peawad jagatud saama mitte isikute peale, waid sissetulekute ja waranduste peale. Isikumaks on sihitud selleks, et maksustada isikuid, kelle sissetulekud nii väiksed, et nad tulumaksust wabad. Kui inimene nii wähe teenib, et omal waewalt hingse sees suudab hoida ja siiski weel maksu alla arwatakse, siis on see ülekohus. Meil Eestis on elatismiinumum väga wäike, seda tõendas juba herra rahaminister oma eelarwe-kõnes, ja seda peab ka igaüks tunnistama. Elatismiinumum arwatakse maal 12 tuhat marka aastas, s. o. 1.000 marka kuus. Kelle sissetulek üle nimetatud summa, peab selle pealt maksuma. 1.000 marka on ju, nagu kõigil arusaadaw, niiwõrd wäike summa, et sellega kuidagi ära elatud ei saa. Kullakursi järele oleks see umbes 5 rubla kuus, tarbeainete hindade järele arwates, weelgi vähem umbes 3 ja ½ kunni 3 rubla 75 kop. Tähendab, kes üle 5 rubla kuus teenib, käib juba tulumaksu alla. Isikumaksuga aga tahetakse tabada ka neid, kes tulumaksu alla ei käi, kelle sissetulek vähem, kui 1.000 marka kuus. Siin peab tähendama, et sarnaseid inimesi waewalt leidub, kelle ülespidamine vähem kui 1.000 marka kuus maksuma lähaks. Isegi wallawaese ülespidamise kulu on suurem, tähendab, selle seadusega tahetakse isegi wallawaeseid maksu alla panna. Iga arusaaja peab tunnistama, et see maks mitte õiglane ei ole, sest temaga tahetakse wõtta ka neilt, kellelt midagi wõtta ei ole. Peab ka seda silmas pidama, et maal töö-

tasu peajasjalikult natuuras saadakse ja ka otsekohe ülespidamiseks ära tarvitatakse. Suuremaid sularaha tagawarasid töölistel seal ei ole. Maksu sissenõudmisel tuleks nende wiimane warandusenatuke oksjoni peale panna. Lõpuks on sellega ka võimalik, et isikumaksu sisse nõuda ei saagi, siis on ta niisugune maks, mis õhku rippuma jääb, ilma et oma otstarbet kätte saaks. Summa ülemmäär, mis kõnealolewa seaduseelnõu põhjal kawatsetakse isiklise maksu wõtmiseks, ei ole meie oludes ka sugugi mitte wäikene. Kui isikumaks 1920 a. sisse seati, siis ulatas ta meesterahwastel kunni 40 margani, naisterahwastel — 20 margani. Olgugi, et siis rahakurs madalam oli, kuid wõrdlemisi oli maksu ülemmäär siiski wäiksem, kui nüüd kawatsetakse wõtta. Kõige pealt tahetakse isikumaksu maakondade kasuks wõtta, kus teda weel kunagi wõetud ei ole, kunni 400 marka iga isiku pealt, walla omawalitsustes aga — kunni 500 margani. Kogusumma maksimum võib ulatada kunni 900 margani iga üksiku isiku, niihästi meesterahwa kui naisterahwa pealt. Perekonnas, kus on vähemalt kaks maksumaksjat liiget kunni 65 aasta wanuseni, teeks see wälja kahe inimese pealt maksimum 1.800 marka. On perekonnas kolm liiget s. t. on seal peale abikaasade weel mõni maksujõuline, kas noorem wõi wanem liige, siis ulataks selle maksu maksimum kunni 2.700 margani. Kui nüüd niisugune maks saaks kõigile peale pandud, siis võib tema tasumine mitmele üle jõu käia. Meil elawad maal waesemad rahwakihid, kes wahest waelwalt kuus 1.000 marka teeniwad, mis neil ülespidamiseks waja läheb, nendel käiks tõesti sarnane maksusumma üle jõu. Siin wõidak wahest öelda, et mul on maksimum wõetud, kuna aga seadus lubab omawalitsustele selle maksu kõige laiemat liigitamist. Siin juures pean tähendama, et seaduseelnõu sel kujul, nagu ta siin rahaasjanduse komisjoni poolt ette pandud, ei tee mingisuguseid takistusi ka selleks, et isikumaksu ei wõiks wõtta ka ülemmääras kõige waesemalt inimeselt. § 3-da tekst annab selle võimaluse, sest siin on otse öeldud, et käesolewa seaduse järele jääb õigus seda maksu igalt maksumaksjalt kas täielikult, ehk osalt ja ka teisega koos wõtta. Maakonnanõukogud ja linnawolikogud wõiwad wõtta kumbagi selles seaduseelnõus ettenähtud maksust: isikumaksu, lisatulumaksu, ehk mõlemaid koos. Lõpuks on küll ka öeldud, et wolikogu võib — kui soowib — isikumaksu maksja maksuwõime

kohaselt liigitada, aga et ta selleks ka kuidagi wiisi kohustatud oleks, sellest ei räägi see seaduseelnõu sõnagi. Wolikogul on ainult õigus antud maksu liigitada oma heaksarwamise järele. Praegu on ka wallanõukogudel see õigus, et nad wõiwad maksu liigitada, aga kui meie waatame, kas on seda õigust tarwitatud, siis leiame, et wist mitte kusagil. Pandakse igale inimesele lihtsalt üks ja seesama pearaha peale. Wõib olla, et üksikutes waldades on ka isikumaksu liigitatud, kuid siin ripub kõik ära sellest, missugune koosseis on wallanõukogudes. Kui seal ülekaal parempoolsete käes on, siis võib kindlasti ette ütelda, et seaduses ettenähtud võimalust tarwitatakse ja määratakse isikumaks kõigile ühesuuruselt, pearaha näol. Sellega omandaks maks kõige ülekohtusema kuju. Ei usu, et liigitamisest siis kõnetki oleks. Määratakse igale hingele ühe palju ja asi sellega. Kui seaduseelnõu arutusel rahaasjanduse komisjonis põllumeeste esitaja leidis selle täiesti õiglase olewat, et kõik inimesed, kel walimise õigus, selle tõttu ka kohustatud on isikumaksu ühesuuruses summas maksta, siis seda vähem weel suudetakse kohtade peal riikliselt mõelda, kus maksuseaduse põhimõtetest igasugune arusaamine puudub ja ülekaalu omawalitsus kogudes ka maksumääramisel lihtsalt oma isiklistes huwides ära kasutatakse. Et see nii on, seda fõendab maakondade esitajate koosolekul puudujääkide kohta wastuwõetud soowiawaldus. Seal oli koos parempoolne enamus, kes soowitas puudujääki nimelt isikumaksuga katta. See tunnistab selgesti, et praegune enamus, mis meie omawalitsuste asutustes parempoolsete käes, kui seadus selleks wähegi võimalust pakub, isikumaksu pealepanemisega kõik puudujäägid tegelikult saab katma. Muidugi mõista peab mingisugune teine allikas nende puudujääkide katmiseks kätte näidatud saama, kui meie sellele otsusele jõuame, et need isikumaksust kaetud ei wõi saada, sest et see õiglane ei ole. Ja ainuke kaaluw wastuwäide eelpool ettetoodud seletustele wõiks olla ainult asjaolu, et mõne teise maksu sisseseadmise abil puudujääkide katmine võimalik ei oleks ja et teisi maksusid võimalik ei ole peale panna. Niisugust wastuwäidet ei ole aga kellegi poolt ette toodud ja tõepoolest ei wõi ka seda ette tuua, sest et meil pretsedent 1919 ja 1920 aastatest olemas on, kus teisi allikaid puudujääkide katmiseks leiti, ilma et waja oleks olnud isikumaksu sisse seada. Walitsus, kui ta käesolewa seadus-

eelnõuga esines, nii kui seletuskirjast selgub, ei eitanud sugugi seda, et ka teised allikad olemas on, kuid ta arwas, et neid allikaid ühel ehk teisel põhjusel võimalik tarvitada ei ole. Need teised allikad, mis 1919 ja 1920 aastate puudujääkide katmise seadused lubasid tarvitada, seisid peaaugjalikult lisamaksudes tulumaksule ja liikumata waranduste maksule. Kui walitsus käesolewa seaduseelnõu esitas, siis leidis ta, et ei olla mitte võimalik puudujääkide katteks lisatulumaksu wõtta, sellepärast et tulumaksu sissenõudmine aeglaselt sünnib ja karta wõib, et lisatulumaksu wõtmine sihile ei wii, sellepärast et seda alles aasta lõpul kätte wõib saada, kuna õpetajate palga maksmiseks kohe raha waja oli. Sedasama arwati ka liikumata waranduste pealt wõetawa maksu kohta. Need põhjendused on mõlemad ära langenud. Tegelikult on aasta lõpp käes ning käesolewa seaduse läbi ei saa puudujääkisid isikumaksu abil ka kuidagi enne aasta lõppu katta, waid alles tulewal aastal. Tulumaksule teatud protsendi juurelisamisega wõiks puudujääkide katmiseks tarwilikka summasid aga ennem kätte saada, sest et nüüd suuremalt jaolt kõikides maakondades tulumaksu määramine lõpetatud on. Samuti oleks palju hõlpsamini ja paremini võimalik kätte saada lisamaksu liikumata waranduste pealt. Selle maksu summa on kindlaks fikseeritud. Walla omawalitsustel on sellekohased andmed kõik olemas. Maksusumma kindlaksmääramine oleks kõige kiiremini võimalik. Niiwiisi langewad need põhjendused, mis selleks ette toodi, et isikumaksu wõtta, ära, ja on selge, et tehniliselt sünnitaks isikumaksu pealepanemine suuremaid raskusi, kui lisa-, tulja liikumata waranduste maksu väljaarwamine, missugused maksud pealegi oma otstarbet palju kindlamini ja palju lühema aja jooksul wõiksid täita, kui kõikide poolt õiglusetaks ja ülekohtnseks tunnistatud isikumaks. Et isikumaksu põhimõte tõesti mitte õiglane ei ole, selle peale tähendas isegi herra rahaminister oma eelarwe-kõnes. Kuid lõpuks on walitsuse poolt weel üks põhjendus ette toodud liikumata waranduste lisamaksu wastu, nimelt, et see maks pidada liiga koormawaks saama maapidajatele, sest et nendel juba nii kui nii liiga palju maksusid kanda on, ja sellepärast ei olla otstarbekohane seda sisse seada. See on wastuwäide, mida tuleb kaalumisele wõtta ja järele waadata, kas ta põhjendatud on. Selle wastuwäite põhjenduseks ei ole walitsus oma seletuskirjas mingisugu-

seid andmeid ette toonud. Käesolewa seaduseelnõu arutusel rahaasjanduse komisjonis sai walitsust palutud neid andmeid ette tuua, kuid walitsuse esitaja, niisama ka komisjoni aruandja, ei ole neid mitte ette toonud; nagu näha, ei ole neid andmeid võimalik leida olnud. Üleüldse pean tähendama, et selle seaduse põhjenduseks tarwiline finans-statistiline materjaal nii puudulik on, et isegi omawalitsuste asutuste puudujääkide kogusumma kindlaks fikseeritud ei ole. Kui komisjonis küsimus ette toodi, kui suured need puudujäägid on, siis seletati, et arwata wõib, et näd ulatawad 80—85 miljonini. Sellest summast on enam-wähem kindel see osa, mis õpetajate palgaseadus omawalitsuste peale pani. Peale selle on aga weel teistest põhjustest olenewaid puudujääke. Nii kui walitsus siin oma seletuskirjas tõendab, ei ole õpetajate palgaseadus waldadele uusi kulusid juure toonud. Ometi on ka waldadel oma puudujäägid. Aga nende waldade puudujääkide kohta puuduwad absoluut igasugused andmed. Ei ole teada, kui palju neid waldasid on, kelledel puudujäägid üleüldse olemas on, niisama ka kui suured on puudujäägid üksikutes waldades, niisama ka kogusummas. See on igatahes kindel, et walitsus, kes seaduseelnõuga puudujääkide katmiseks tarwiliste maksude pealepanemise üle esineb, kuna ta ei tea, kui suured need puudujäägid on, igatahes liiga kergelt waatab oma ülesannete peale. Rahwaesitus aga, kui ta maksuseadusi wälja annab, mis rahwale kõige rohkem luusse ja lihasse-loikawad, ei tohi selle asja peale mitte nii kergelt waadata ja tal peaks vähemalt teada olema selle puudujäägi summa. Seda täpipealt kätte saada, oleks, wõib olla, wõimatu, kuid vähemalt umbkaudugi oleks see võimalik olnud: sise-minister oleks wallawalitsustele wõinud ette kirjutada, et nad teated selle kohta annaksid, kui palju nemad arwawad aasta lõpul puudujääki tulewat. Seda wõib ka eelarwete järele teha, sest waldadel on ju ometi nende sissetulekute ja wäljaminekute kohta kokkuwõtted, kust juba aasta algul selgub, kui suur puudujääk karta on. Kui nüüd walitsusel seda teada ei ole isegi aasta lõpul, siis on see küll wähe imelik. Nüüd edasi, kui meie läheme maakonna ja linna omawalitsuste puudujääkide juure, siis on siin juba enam-wähem võimalik ennast orienteerida ja ma olen katsunud iga grupi kohta eraldi ülewaadet saada, sest niihästi linna-, kui maakonna- ja wallawalitsustel on oma iseäralised maksu-

wõtmise wiisid ja seadused, samuti on ühel seal vähem ja teisel suurem puudujääk. Linnawalitsuste puudujäägid 1921 aastal, nagu need andmed, mis mul wõimalik on olnud kokku korjata, oletada lasewad, on umbes 36 miljoni marka. Nende hulgas oleks Tallinnal 18 miljoni, Narwal — 3½ miljoni, Rakwerel — 3 miljoni ja Walgal — 1½ miljoni. Hariduskuludeks läheks kokku umbes 10 miljoni lisakulusid. Kõige pealt peab tähendama Tallinna kohta, et temal tegelikult seda seadust mitte wast waja ei tule. Siin pidi ka wist mingisugune märkus selle kohta üles wõetud olema, Tallinna linna tulumaksu protsenti ei ole tarwis suurendada, sest seaduse järele linnad saawad üleüldse tulumaksu rohkem, kui maakonnad, nimelt 20% tulumaksust. Tallinna linnas on 1921 aastal tulumaksu määratud 262 miljoni. Arwatawasti küll niipalju sisse ei tule, kuid 20% 262 miljonist oleks üle 52 miljoni. Tallinna linna 1921 a. eelarwe järele on tulumaksu kõigest 10 miljoni ette nähtud, nii et Tallinna linn saaks üle eelarwe 42 miljoni. Seal juures peab muidugi arwesse wõtma, et sisse antakse wastuwaidlusi ebaõigelt määratud maksude üle ja neid maksusid igatahes vähendatakse, aga 42 miljonist jääb linnale ikkagi niipalju üle, et sellest katta nii harilikku puudujääki — 18 miljoni, — kui ka lisakulusid hariduse alal, mis wist umbes 5 miljoni wälja teewad, nii et Tallinnas puudujääkisid ei jää. Puudujäägid on ette näha Rakweres, mida tulumaksu lisamaksuga katta ei suudeta; Narwa linna puudujääk oleks tegelikult 1½ miljoni. Kokku, kui Tallinna linna maha arwame, siis teeks meie linnade puudujääk ühes haridusmaksuga 10½ miljoni ümber wälja. Kui nende heaks wõtta 20% lisatulumaksu, siis jääks üleüldiselt wõttes sellest ülegi. Kuid seda silmas pidades, et ühes linnas on puudujääk suurem ja teises vähem, alewites aga tulumaksu pealt kõigest 10% saadakse, selle tõttu peaks maksimum, mis selles seaduseelnõus ette on nähtud, — linna- ja alewiwalitsustele anda õigus ühekordset tulumaksu wõtta kunni 30% — tõstetud saama. Et aga sellega kõik nende puudujäägid kaetud saaks, siis ei oleks enam mingisugust põhjust täiendawalt isikumaksu wõtta. Edasi, kui meie läheme maakondade juure üle, siis näeme, et nende eelarwete järele puudujäägid käesolewal aastal on umbes 11.793.000 m. Ette kawatsetud oli laenata 19.780.000 m. Kui meie selle juure arwame weel hariduskulud, mis juure tulid kooliõpetajate palgaseaduse

maksmapanemisega, s. o. umbes 43 miljoni, siis oleks maakondade puudujääk kokku umbes 74½ miljoni. Kui linnade puudujääk 10½ miljoni juure arwata, siis tuleb umbes see summa wälja, mis rahaasjanduse komisjonis walitsuse esitaja ette tõi s. o. 85 miljoni. Seega tuleks nii wälja, et puudujääk on ainult linnadel ja maakondadel, kuna waldade puudujäägi kohta mingisuguseid andmeid ei ole. Tegelikult on aga ka seal puudujääk olemas, seda wõiwad kõik walla omawalitsused tõendada. Tekib küsimine, kuidas seda summat 74 miljoni katta, kui meie isikumaksu eelarwest wälja jätaksime. Seda wõiks sel teel teha, kui 1921 a. eest igale tulumaksu maksjale 20% lisamaksu maakonna heaks peale panna ja see teeks kokku ümmarguselt wõttes 46 miljoni. Kuid sellest weel ei jätkuks. Tuleks puudujääkide katmiseks weel wõtta liikumata waranduste maksust umbes 25% kogusummast. Praegu saawad maakonnad poole sellest maksust ja kui nüüd weel 25% lisa anda, siis tuleks sisse 43 miljoni, seega kokku 89 miljoni. See oleks rohkem, kui nõutakse puudujääkide katmiseks, umbes 15 miljoni. See ülejäak on sellepärast tarwilik, et andmeid ei ole, kui suured üksikute maakondade puudujäägid on, ühes on nad suuremad, teises wäiksemad ja selle tõttu peab maksimum suurem olema. Siis tuleks ka weel arwesse wõtta walla omawalitsuste puudujääki. Olgugi, et sellekohased kindlad andmed puuduwad, wõiks umbes arwata, et on waja nende katmiseks wõtta 10% tulumaksust ja ligi 15% warandusmaksust, kokku umbes 49 miljoni, nii et tuleks liikumata waranduse peale panna kokku kunni 40% lisamaksu. (J. Kes küll (majand.) kohalt: Kas linnas ka?) See nüüd linnamajade kohta ei käi, sest linna omawalitsused katawad oma puudujäägid teistest allikatest. Aga kui meie nüüd tahaksime waadata, kui suureks need maksud siis õieti läheksid, siis on jälle see wiga ja õnnetus, et rahaasjanduse komisjonil puudusid andmed selle kohta, kui suured liikumata waranduse maksud endistega wõrreldes mannermaal on. Minul isiklikult on wõimalik andmeid tuua ainult Saaremaa kohta. Seal wõetakse maksu praegu rewisjonij- ja obrokirubla pealt ja nimelt: 100 marka rewisjonij- ja 28 marka obrokirubla pealt. Kui sinna 40% juure arwata, siis tuleks seal rewisjonirubla pealt 40 mk. lisa ja obrokirubla pealt 4 marka 20 penni. Kui palju see summa talu peale wälja teeks? Saaremaal on keskmise talu suurus 12 rewisjonirubla,

mõned on küll suuremad, kuid on ka vähe-
maid talusid, — mannermaal hinnatakse
küll teisiti, siin on puhaskasu rubla jne.
Kui nüüd võtta keskmine 50 tiinuline talu-
koht, mis umbes 12 rewisjonirubla väärt,
siis tuleb selle pealt praegu maksta liiku-
mata waranduse maksu kokku 1.200 marka
— mitte ainult maakonna kasuks üksi,
waid see on terve maks, mis läheb walla,
maakonna ja riigi heaks. Riik saab sealt
poole s. o. 600 mk., teisest poolest läheb
300 marka maakonnale ja 300 marka wal-
lale. Kui nüüd see 40% juure oleks pan-
dud, siis tuleks niisugusel talul weel umbes
480 marka lisamaksu maksta. Minu arwa-
tes ei oleks niisugune maks weel sugugi
liig koormaw, olgugi, et Saaremaa talud on
kehwerad, kui mannermaa omad. Talu-
koha peal on vähemaks kaks isikumaksu
maksjat isikut ja kui nüüd isikumaks mää-
rata, ja kui see isikumaks maksimumis
wõtta, s. o. 900 marka hinge pealt, siis
teeks see 1.800 marka wälja, sest siin peab
mees enese eest ja ka weel oma naise eest
maksma. See on muidugi siis, kui oletada,
et isikumaksu on määratud seaduses luba-
tud maksimumis. Ja kui nüüd oletada, et
maksumäärarjad tahawad õiglased olla ja
maksu liikidesse jagawad, siis tuleks talu-
peremeestel, kui jõukamal kihil, kõige roh-
kem maksta, sest nemad on igatahes mak-
suwõimulisemad, kui mõni wabadik, järeli-
kult tuleks neil just see maksimum, 900
marka, maksta. Tähendab, isikumaks
tuleks niisugusel korral palju suurem, kui
40 protsendiline lisatulumaks, s. o. 480
marka. See oleks ka igatahes palju õigla-
sem, sest talul on 480 marka kergem mak-
sta, kui mõnel wabadikul wõi mõnel waesel
maatamehel, kellel täitsa wõimatu on 200—
300 marka maksu maksta. Nii et see was-
tuwäide, nagu koormaks uus lisatulumaks
talusid liiga palju, on täiesti ümber lüka-
taw. Kui sellele vastu tahetakse rääkida,
siis toodagu kindlad andmed tõenduseks.
Kui meie wõtaksime endise weneaegse
maksu, kus 6—7 rubla tuli talu pealt mak-
sta ja kui meie oma praeguse maksu kul-
rublades ümber arwaksime, siis ei teeks ta
ühes selle lisamaksuga kokkugi weneaeg-
set maksu wälja. Nõnda siis ei ole minu
arwates mingit põhjust isikumaksu wõtmi-
seks sellepärast, et igasugused teised mak-
suallikad puuduwad. Käesolewa seaduse
teisel lugemisel kawatseb meie rühm selle-
kohaste parandustega esineda. Kuid
olgugi, et see seadus iseenesest wäga puu-
dulikult on wälja töötatud, iseäranis § 3,
mis wäga halvasti redigeeritud ja nii

weniw on, et wõimaluse annab omawalit-
sustele oma äranägemise järele maksusid
määrata, nii et isegi küsimine tekib, kas
see paragrahw põhiseaduse § 77 vastu ei
käi, mis nõuab, et maksuwõtmise sünniks
seaduses kindlaksmääratud piirides, ei saa
siiski omawalitsuste rasket majandusliit
seisukorda silmas pidades, mis wiibimata
lahendamist nõuab, seda eelnõu komis-
joni tagasi anda, waid meie rühm saab tar-
wiliste parandustega teisel lugemisel esi-
nema. Silmas pidades, et omawalitsuse
asutused raskes seisukorras on, tuleb see
seadus esimesel lugemisel vastu võtta.

Rahaminister G. Westel: Aus-
tatud Riigikogu liikmed! Eelkõneleja puu-
datus küsimust maksude õiglase jaotamise
asjus ja tähendas, nagu püüaks walitsus
kaudseid maksusid waesematele kihtidele
peale weeretada. Mul on juhus olnud juba
ennem nende etteheidete peale wastata.
Muidugi mõista on see wana asi, et otse-
kohestel ja kaudsetel maksudel wastaseid
ja poolehoidjaid leidub. Tegelik elu ei ole
suutnud iialgi teooriate järele käia. Kui
ma eelarwe puhul siin sõna wõtsin, siis
tähendasin mina, et kõige parem maksu-
süsteem oli enne sõja lahtipuhkemist Sak-
samaal, kuna pärast sõda Saksamaa kõige
raskemasse majanduslisse seisukorda sat-
tus. Kui nüüd waadata Saksamaa peale,
kust eelkõneleja soovitas eeskuju võtta,
siis pean tähendama, et seal kaudsete mak-
sude protsent on määratu suur. Briti kabi-
nett pani ette riigipäewale wõi parlamen-
dile kawandi, milles oli neli otsekohest ja
11 kaudset maksu. Saksamaal on kaudsed
maksud kõige esimest järku tarbeainete
peal. Meil on kaudseid maksusid ka kaunis
rõhkesti, aga need kaudsed maksud on
wiimase wõimaluse järele niisuguste ainete
pealt, mis mitte esimese rea tarbeainete
hulka ei kuulu ja nende kõrgus tõuseb
progressiivselt — matemaatilist progres-
siooni ei ole — nende tarwiduse järele.
Esimese järgu tarbeained on meil kaudse-
test maksudest täiesti wabad, kuna tarbe-
ainete peale, mis peale esimest järjekorda,
on õige wäikesed maksud pandud. Meil on
aktsiisi alla pandud alkoholilised joogid,
tubakas, tuletikud ja pärm. Nendest aine-
test kõige tarwilikumad on tuletikud ja
tuletikkude aktsiis on wõrdlemisi wäike ja
ei ole mitte tuntaw suuremal määdul, kuna
teised ei kuulu mitte esimese järgu tarbe-
ainete hulka. Pärimi kohta tahtsin tähen-
dada, et $\frac{1}{2}$ meie pärimi tarwitusest läks
salawiinapõletamise peale. Pärimi tarwi-

tuse hulk langes aga piirituswabrikute tegewuse algul ja see osa, mis nüüd tarvitatakse, on nõnda väikese aktsiisi all, et sellest õieti juttu teha ei maksaks. Aktsiis, mis riigile suurt sissetulekut annab, on tubakasaadused ja alkoholilised joogid, kuid seda ei tahaks wist keegi tõendada, et need esimese järgu tarbainete hulka kuuluks. Peale selle pean tähendama, et kaudsete maksude wõtmine on praegu igalpool Lääne-Euroopas tarwitusel. Meie, kes finansiiselt palju nõrgemad oleme, kui teised, ei suuda ammugi sellest loobuda. Eriti käesolewa maksu peale tagasi tulles, tähendas eelkõneleja, et isikumaks ei ole õiglane. Loomulikult, kus modern maksusüsteemi järele püütakse isikuid maksutada sissetulekute järele ja nende maksukohustus tõuseb progressiivselt maksuwõimele, ei saa isikumaksu õiglaseks pidada. Kui rkl. Jõeäär nimetas maksu liikumata waranduse pealt, siis on see aga weel õigluselam, kui isikumaks. Isikumaks on enam ehk vähem üleüldine, kuna maks liikumata waranduse pealt on eriline maks. Ja kui eelkõneleja seda waranduse maksuks nimetas, siis ei ole see õige. Tema ei ole mitte waranduse maks, waid maks, mis teatud waranduse sissetulekute pealt wõetakse. Selle maksu wõtmine ei ole ka igakord mitte õiglane. Minewal korral tähendasin eelarwe puhul, et meie hindamised väga wanaks on jäänud ja õieti aegadele ja oludele ei wasta. Neid tuleks tingimata rewideerida ja muuta, et maksud nende järele õiglasemad tuleksid. Ma ei waidle wastu, et praegu neid maksusid tõsta wõiks. Igaüks meist teab, et need maksud kuuluwad reaalmaksude hulka ja selle maksu muutmise peaks sündima reaalhindamise põhjal. Ma ei ole seletanud, et isikumaks hea oleks, kuid ta on vähemalt üleüldine ja tabab kõiki, kui teda teatawasse liiki jaotada. Kui liikumata waranduse maksu wõtta, siis wõib olla maksab seda maksu inimene, kes alla eksistensmiinimumi sissetulekuid saab. Kuid Warariigi Walitsuse ettepaneku järele oli isikumaksu wõtmine tulumaksu normidega seotud vähemalt eksistensmiinimumiga, kuna igasugune liikumata waranduse maks selle normi alla ei käi ja kui kellegil wäikesel popsnikul muud sissetulekut ei ole, kui 300 kunni 400 marka ja tema koht liikumata waranduse alla käib, siis maksab ta ikkagi liikumata waranduse maksu, kuna teine, kel niisugust tuluta warandust ei ole ja muust asjast enam sissetulekut saab, maksust waba on. Wahe on väga suur ja ükski inimene, kes wähegi finansiiselt

mõtleb, ei hakka mitte eriliste reaalmaksude näol juhuslikku puudujääki katma. Kui siin nüüd ette heideti meie praegusele walitsusele, et mispärast ei ole ta seda ette näinud, et omawalitsuste astustel suured puudujäägid tulewad ja kui keegi kohustusi peale paneb, siis oleks pidanud ta ka järeldusi ette nägema. Selle kohta tähendan, et lühikese aja jooksul ei suudeta terwet maksusüsteemi muuta. Ma ei taha tõendada, et käesolew maksuseadus hea oleks, ta on hädaabinõu omawalitsuste puudujääkide katmiseks. Siin oli walida kaks wõimalust: 1) omawalitsustele laenu anda ehk 2) lubada neile maksude näol oma eelarwe puudujääkisid katta. Laenude näol ei leidnud ma wõimalikuks omawalitsustele enam wastu tulla. Riigiwalitsus on neile juba wõimaldanud 160 miljoni laenu saada. Senni ei ole aga ükski omawalitsus oma wõlgasid ega protsente tasuda suutnud. Juriidilisel seisukorral wälja minnes ei ole wõlaandmine ükski mitteloomulik, waid omawalitsustele tuleb seaduses teesid näidata, mille järele nad endid ülewal pidada suudaksid. Kui on wõimalik teesid leida, siis tuleb neid näidata. Ma ei salga mitte, et omawalitsuse maksusüsteemi juures oma puudused on, neid tuleks rewideerimise alla wõtta. Kuid see wõtab palju aega ja nõuab õige tõsist tööd. Nii puudulik, kui ka käesolew seadus on, aitaks ta meid siiski praegusest raskest ajast üle ja ta tuleks wastu wõtta. Kui Riigikogu arwab heaks ühte ehk teist parandust ette wõtta, siis on see hea. Arwan, et tulewal aastal, kus omawalitsuste puudujäägid palju suuremad on, kui tänawu, tuleks abinõud leida, kuidas neid katta. Endise süsteemi järele edasi minna ja laenusid anda ei ole wõimalik, see wiiks asja halwemasse seisukorda. Puudujäägid tuleksid, olgugi puuduliku seaduse abil katta. Tulewiku jaoks peaks parema maksuseaduse wälja töötama.

J. Tiks (is.): Austatud rahwasaadikud! Käesolew seaduseelnõu on meie linna, alewi, maakonna ja walla omawalitsustele tõesti väga tähtis ja saatuslik, mis-sugusena ta wälja kujuneb. Siin on eelkõneleja rkl. Jõeäär mõnda juba puudutanud. Mina tahaksin mõnda asja selles weel waadelda. Seadus on komisjonist küll väga puudulikult wälja tulnud. Siin on maakondade, waldade ja linnade heaks wõetaw isikumaks käesolewal aastal mitte 900 marka, nagu eelkõneleja tähendas, waid endisega, mis oli waldade heaks — 200 marka, kokku 1100 marka iga koda-

niku peale, mis aga paljudel töölistel üle jõu käib. Siin kerkis küsimus üles, mille kohta ka herra rahaminister sõna wõttis, et walitsus on oma poliitilist kursi muutnud. Ma tahan siin tuua mõned näitused, mille järele wõiksite otsustada, kas ta on kaldunud paremale wõi pahemale poole. 1919 a. oli muu maksude seas ka isikumaksu kohta öeldud, et isikumaksu tuleb wõtta kõige wiimases järjekorras, kui kõik muud maksuallikad on ära kasutatud. See maksu suurus oli meesterahwa kohta 20 ja naisterahwa kohta 10 marka. Järkjärgult on see nüüd kaswanud ja oli 1921 aastal 100 kunni 200 marka. Nüüd on meil siin lisaks weel maakondadel lubatud wõtta 20% suuruses sellest sissetulekust ehk tulumaksust lisamaksu wõi isikumaksu, kunni 400 marka isiku pealt. Tähendab, et siin on jäänud lahtiseks maakonnawalitsustele, kas wõtta isikumaksu wõi wõtta tulumaksu pealt lisamaksu. Waldadele seda walimisõigust antud ei ole, mis wäga selgelt öeldud on seaduseelnõu § 1 punkt c: „walla omawalitsustele täiendawalt isikumaksu kunni 500 margani isiku pealt.“ Muid abinõusid waldadele puudujääkide katmiseks jätetud ei ole, nad peawad isikumaksuga puudujääki katma, see ei ole aga küllalt õiglane, sest kui meie wõtame, näituseks, et eelarwe juba kewadel kokku on seatud, nüüd aga nii ja nii palju isikuid maksjate hulgast wälja on kukkunud, sest et nendelt midagi wõtta ei ole, siis ütleb meil juba wana sõna „ka surm ei wõta sealt, kus midagi ei ole.“ Neid maksumaksjaid peab wald lihtsalt nimekirjast maha tõmbama, puudujäägi arwele kirjutama, kuna tulumaks ikkagi kindlamal alusel on. Ma ei taha tulumaksu siin ülistada ja ütelda, et see sissetuleku maks õiglane maks oleks. Ma wõin tema kohta siin näitusi tuua nähtuste üle, mis ka praegu weel mitte lõpulikult paranenud ei ole. 1919 a. tulid tulumaksu komisjonile kusagil wallas, kus ka minul au oli komisjonis tegutseda, weel üks nädal peale selle, kui maksud kindlaks määratud olid, uued eeskirjad maksuwõtmise üle. Tegelikult oli muidugi wõimatu neid läbi wiia, maksu tuli ikkagi wõtta ennem kindlaksmääratud alusel. Waadake, see oli nüüd üks tulumaksu wõtmine ja seda ei saa kuidagi teisiti nimetada, kui et see meie endine walla- wõi nagu rahwa keskel seda nimetatakse — pearaha on, mille juures ei saa wahet teha karjapoisi ja miljonääri wahel, kõik maksawad ühte moodi. Kas on siis walla omawalitsustel lubatud kõiki sissetulekuallikaid kasutada? Wõtame 1919 ja

1920 a. Sel ajal oli seal weskimaks, katlamaks, tööstusemaks, siis oli seal weel maks jalgrataste pealt ja weel maks sõiduriistade, wedruwankrite pealt — nõndanimetatud maks lõbusõiduriistade pealt. — Nüüd leiame, et teised maksud on jäänud ja ometi on maks wedruwankrite pealt ära kaotatud, kuid sealsamas on maks jalgrataste pealt alles jätetud. Ma pean ütleva, meie rahwasaadikutel peaks ometi selge olema, et jalgratas on spordiedendamise abinõu, hädaline liikumise abinõu, kuid siiski on nendele maks peale jätetud. Selle wastu on wedruwankrite pealt maks maha wõetud. — Kas see oli nüüd tähtis paremale poolele wõi pahemale poolele? Selle kohta, austatud rahwasaadikud, ei wõiks teil kahte arwamist olla. Sellest küljest on nüüd wõimalikuks tehtud maksu kärpida, seal juures olla aga tarwis isiklist maksu tõsta, et selle aset täita, muidu oleks omawalitsused kokku warisenud. Kui nüüd niimoodi selle isikumaksuga talitada, siis ütlen mina küll, et kui tema peaks sel määral läbi minema, siis wiiaakse walla omawalitsusi sellega küll kimbatusse. Raske on omawalitsustel seda maksu kätte saada, sest tihti tuleb ette, et mindakse maksu wõtma, kuid seal ei ole midagi wõtta ja wald peab seda oma puudujäägi arwele kirjutama. Öeldakse jälle, et § 3-das on maksumäär lahtiseks jätetud. Kuid endisel ajal ei olnud ka öeldud, et maks peab just tingimata olema 100—200 marka isiku pealt, waid iga walla omawalitsus tarwitas neid juhtnõure, mis 1919 a. selle maksu wõtmise kohta olid antud, ja wõttis seda maksu kõige wiimasel kohal, kui juba kõik teised sissetulekuallikad ära kasutatud olid. Ma pean ütleva, et on weel neid waldasid, kus seda maksu wõetakse 75 ja 150 mrk. ja ei mitte 100 ja 200 mrk. Ei ole mitte ebaloomulik nähtus, et ainult maksu ülemmäär ära on tähendatud ja maksu wabamalt wõtta wõib. Ma tean waldasid, kus selle maksu wõtmisele ja jagamisele kindel piir on pandud, sest teisiti ei olnud see wõimalik. Nii on igatahes Wiljandimaal, ka Taewere wallas, kus otus tehti sellest maksust wabastada emad, niihästi need, kes abielus, kui ka wallalised, kuna maksu alla kuuluwad abielus kui ka wallalised naisterahwad. Nii, et sellest küljest kuidagimoodi ei saa otstarbekohaseks pidada ega õiglaseks pidada, nagu herra rahaminister seda tähendas, et liikumata waranduse maks ei ole õiglane, seda sel kujul wõtta ei saa. Siis ütlen mina, et meie maksusüsteem ei ole sellest küljest sugugi õiglane, tähendab see, mis

meil praegu olemas ja tuleb ümber töötada. Liikumata waranduse maksuga oli 1919 a. seesama lugu, oli tarwis teda wõtta. 1920 a. oli ka tarwis seda wõtta. Maakonnawalit- suste poolt tuli walla omawalitsustele ees- kiri täiendawat maksu wõtta, tulumaksu 50% ja liikumata waranduse maksu 25%. Kuid oli wald, mis otsuseks tegi, ma tun- nistan seda rahwaesituse ees awalikult, kust ta ettekirjutusest üle astus ja oma- woliliselt 50% kumbagi pealt määras, nii- hästi liikumata waranduse- kui ka tulu- maksu pealt. Maakonnawalitsus, muidugi, protesteeris selle wastu arwates, et see ei ole õige otsus ja sellepärast tuleb seda muuta. Kutsuti uus wallanõukogu koosolek kokku, et seda muuta, kuid siin oli ometi kõrgem asutus ütelnud, et sellega läbi ei tule, tuleb weel 25% liikumata waranduse maksu juure panna ja sellega jäi maakon- nawalitsuse protest kõrwale. Kuidas nüüd seda seadust teostada, kus maksude kor- raldus on täiesti antud waldade korraldada ja misjaoks meil maksusid nii mitmesse jakku aetakse, see on raske otsustada. Herra rahaminister tähendas siin, et wal- dadest ei ole praegu weel andmeid käes. nad peawad siis küll maakonnawalitsustel olema ja kui need ükskord peaksid kohale jõudma, siis peate küll tõesti nägema, et seal on isikumaksu wastu paljudes kohta- des sõna wõetud ja otsuseid wastu wõetud, seal on just selle peale tähendatud, et esi- algu aluseks tuleks ikka tulude ehk sisse- tuleku maks wõtta ja sellele siis weel lisa protsendid juure määrata. Omawalitsuste puudujääkide kohta tähendan ma niipalju, et selle seaduseelnõu II lugemisel saab Ise- seiswate Sotsialistide Töölisteriühm selle- kohaste parandustega esinema selle seaduse kohta.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja A. Jürman: Täna, nagu näha, kasutati jühust selleks, et maksupo- liitikat arwustama hakata. Minu arwates wõiks seda siis teha, kui maksude ja tu- lude eelarwe arutamise alla tuleb ja täna ei oleks mitte tarwis olnud siin selle kohta niipalju sõnu raisata, iseäranis isikumaksu kohta. Täna leiti, et isikumaks kuhugile ei kõlba, kuna möödaläinud aastal Asutawa Kogu ajal kõik aeg isikumaks maksew oli. Nüüd järsku leitakse, et ta enam ei kõlba, kuna ühtegi teist maksu asemele pole pandud. Mis nüüd puutub maamaksu kohta, siis tõi herra Jõeäär ette, et wõiks maa- maksu suurendada, sest ta ei olla iseene- sest mitte väga suur. Kui meie wõrdleme

möödaläinud ja tänowuse aasta maamaksu, siis on ta õige kõrgele tõstetud. 1920 a. oli meil maamaks iga puhta adrasajandiku pealt 14 marka 40 penni, tänowu aasta jaanuarikuus suurendati seda maksu 50 marga peale, s. o. möödaläinud aastaga wõrreldes umbes 3½ korda, kuna teisi maksusid sugugi kõrgendatud pole. Iga koht maksab weel peale maamaksu ka tu- lumaksu ja selle peale waatamata, kas tal tulu järele jääb wõi mitte, maksab ta weel kindlat maamaksu. Selle peale waatamata, et juba maamaks kõrgendus on ligi kolm ja pool korda minewase aastaga wõrreldes, nõutakse weelgi tema kõrgendamist, öel- des, et see küllalt kõrge ei ole. Tulumak- suga juba iseenesest rehkendatakse wälja, kuipalju üks talukoht maksta wõib ja nüüd weel niisugune suur maks juure arwata, see oleks täiesti ülekohus. Maamaks peaks õieti saama maha arwatud tulumak- sust, siis wastaks ta nendele nõuetele, mis maksawad tulumaksu asjus. Wõtame, näi- tuseks, mõne ärimhe wõi kaupmehe, tema wäikene patendimaks ei wasta mitte koha- pidajate maamaksule. Maamaksu kõrgen- damine oleks raske koorma weeretamine ühe osa kodanikkude peale. Peab tähen- dama, et tulude sissetulekud kewadest sü- giseni on väga langenud, sest et põllu- saaduste hinnad on alla kukkunud kunni 50%. Sellega on siis põllupidajatel mit- mekordne raske koorem kanda, kuna isiku- maks meil siiamani endine on püsinud. Enne kui meil paremaid maksuseadusi wälja töötatud pole, ei saa meie seda sea- dust mitte ühe ropsuga kõrwale heita, waid selle seaduse järele aitaksid kõik kodani- kud ühtlasi maksukoormat kanda. Liigita- mise õigus on jäetud omawalitsuse asutus- tele, kes neile isiklikku maksu mitte peale ei määra, kellel wõimalik seda maksta pole.

Juhataja K. Wirma: Aruandja poolt on ettepanek tehtud seda seaduseel- nõu I lugemisel wastu wõtta. (Hääle- tatakse.) Wähemus on wastu, sellega on otsustatud seda seaduseel- nõu I lugemisel wastu wõtta.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra- punkti juure.

6. Seadus põllu- Rahaasjanduse töökoollide õpeta- komisjoni aru- jate palga kohta andja A. Ehrlich: I lugemisel. Kewadel wõttis Riigi- kogu õpetajate palga- seaduse wastu, millest aga põllutöökoollide õpetajate palgad wälja jäetud olid, sest seda taheti eriseadusega teha, nüüd lõpuks

on ka walitsus esinenud seaduseelnõuga põllutöökoolide õpetajate palga kohta. See seaduseelnõu läheb suuremas jaos kokku üleüldise õpetajate palgaseadusega ja temal on ainult teatawad muudatused sees. Tähtsamad muudatused oleksid järgmised: kuna põllutöökoolides ka suwisel waheajal õpetajad peawad walwama õpilaste praktikatööde järele, siis ei ole mitte võimalik õpetajatele lubada terwet suwewaheaga priiks. See on nimelt niiviisi korraldatud, et põllutöökooli õpetajad ainult ühe kuu puhkust saawad, sellega tahetakse võimaldada just praktika tööde järelwalwet. Selle tõttu, et nende tööaeg pikem on, kui teistel õpetajatel, tõstetakse nende palka sellega, et nendele lubatakse weel peale hariliku tasu, mis on ette nähtud teistele õpetajatelegi, prii korter, küte ja walgustus. Suuremalt jaolt tuleb see sellest, et ta on töötanud seltskonna agronoomia alal, sellest wälja minnes, et põllutöökoolide õpetaja ka sel ajal, kui tema töötas seltskonna agronoomia alal, oli sunnitud ka õpetama, kas koolides ehk kursustel.

Siis on weel § 6 wähen datud põllutöökoolide juhatajate nädalatundide normaal arwu 12 peale ja seda sel põhjusel, et ka põllutöökooli juhataja ühes sellega on ka selle majapidamise juhataja, kus põllutöökool asub. Nii et tema osa oma tööjõust peab selle majapidamise peale ära kulumata.

Siis on weel olemas § 19 lahkumine, nimelt, et see põllutöökoolide õpetajate palk saab makstud kõik riigi poolt, nii et siin ei ole mingisugust palga jaotamist omawalitsuste ja riigi wahel. Sel põhjusel, et need kaks kuud, mis põllutöökooli õpetaja ka suwel ametis peab olema, tuleb temal põllutööministeeriumi määrusi mööda töötada.

Need oleks tähtsamad sisulised lahkuminekud. Wormilisest küljest pean niipalju tähendama, et see seadus oli walitsuse poolt sisse antud õpetajate palgaseaduse juure. Kuid rahaasjanduse komisjon, arwesse wõttes, et selles seaduses peawad muudetud saama kõik paragrahwid peale 3, leidis, et see liiga suur muutmine oleks ja arwas, et tuleb uus iseseisew seadus teha. Niisugusena on tema ka nüüd Riigikogule esitatud. Ma teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: Ma panen selle aruandja ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see seadus I lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

7. Seaduseelnõu Riigikogu liigete ja nende kandidaatide ning omawalitsuste saadikute ja nende kandidaatide wastu tõstetud poliitiliste süüdistuste äralõpetamise kohta.

parempoolsete kohta, et nende õigusi kaitsta, kuna meie rühm täitsa saatuse hooleks on jäetud. Esiteks selles mõttes, et Riigikogu liikmed ja nende kandidaadid ja ühes sellega ka omawalitsuste saadikud ja nende kandidaadid on siseministeeriumi klaperjahil pistetud puuri, ilma et neile mingisugust faktilist süüdistust oleks ette pandud. Nad on juba seitse kuud kinni istunud, ilma et Wabariigi Walitsus neid oleks lasknud kohtu ette tuua. 26.000 wahi jate, kes Riigikogusse saatsid oma 5 saadikut...

Juhataja **K. Wirma**: Riigikogu liige Kägu, kõige pealt tuleb Teil ettepanek teha, kas seda seadust kohe arutusele wõtta wõi komisjoni anda.

E. Kägu (kom.): Meie rühma ettepanek on see, et seda seadust otsekohe arutusele wõtta.

Juhataja **K. Wirma** Selle ettepaneku kohta sõnasoo wijaid ei ole. Ma panen ta hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on mõned üksikud. Sellega on otsustatud otsekohe selle seaduse arutamisele asuda.

E. Kägu (kom.): Praegu on meid siin kõigest kolm tükki, kuna kaks on jällegi wangimajas. Et neid wangist wabastada, siis mõtlesime meie, et neil mingisugust süüdi ei ole ja et wabariigi kohus neile peale ei hakka ja et kõiksugu ettekäänatega katsutakse neid protsessist eemal hoida. Ma wõin teile näpu peal kõik üles lugeda, milles neid süüdistatakse. (Chr. Kaarna (töer.) kohalt: Näpu peal ikka e i s a a!) Seda wõin ma teile täiesti teha. Siseminister, et oma mingisugust tahtmist rahuldada, algas juba aprillikuus klaperjahti nende peale ja korjas nad pogrissse. Kuulati neid üle alles juunikuus. Ja kui küsiti kohtuuriija käest, et millega teie neid süüdistate, siis wastas kohtu-

uurija, et mõnel on faktilist süüdi, kuna suurem osa siseministri käsul kinni on. (Wahelhüüe paremalt poolt: Mis Teie luiskate?) Mis ma luiskan? Meid kuulati üle, ilma et mingisugust süüdistawat fakti oleks ette toodud peale selle süüdistuse, mis meile awaldati kaitsepolitseis, et meie olewat süüdi makswa riigikorra kukutamises. Kuid ka kaitsepolitseis ei pandud meile mingisugust fakti ette, waid põhjendati ainult üle Ees-timaalise ametiühisuste kesknõukogu korraldawa komisjoni kwiitungite peale, mis tõenduseks pidid olema, et kinniwoetud põ-randa alt raha on saanud. Neil kwiitungitel oli tõesti ühe seltsimehe allkiri, kes kesknõukogus korraldawa komisjoni esi-mees, nimelt seltsimehe Raudsepa oma, kes praegu kaitsepolitsei poolt on uinuta-tud. Nende kwiitungite põhjal tahetakse nüüd inimesi riigikorra kukutamises süüdi tembeldada. See on täiesti lollus. Et meie wangimajas ei suutnud ilmsüüta piinamist wälja kannatada, kuna siis olime sunni-tud prokurööri poole pöörama. Meie juure tuli kohtupalati prokuröör ja pidas kahe-tunnilise kõne. Selles kõnes ei ütelnud ta muud wälja, kui et meil ei ole süüdi. Tema ütles seda oma moodi ja tähendas, et meil on mingisugused faktid, aga meil tuleb siiski weel süüdistusi otsida. Wiimaks ütlesime meie, et laske meid lahti, laske meid politsei walwe alla, kunni süüdistus on leitud. Selle peale pööras prokuröör meie poole ja ütles, et minul ei ole muud süüdistust tarwis teada, kui seda, et teie kolmanda internatsionaali platwormil sei-sate. Kuid ma ei tea, et need inimesed, kes seisawad kolmanda internatsionaali platwormil, ei tohi Eesti wabariigi piirides asuda. Ma arwan, et niisugust seadust ei ole. Kui ma olen teistsugusel arwamisel ja teiste waadetega, kui praegu Päts siin, ehk Einbund, kas siis tõesti ma olen makswa riigikorra kukutamises süüdi?

Juhataja K. Wirma: Riigikogu liige Kägu! Palun Teid walitsuse liigete kohta mittekohaseid ütelusi mitte tarwi-tada.

E. Kägu (kom.): Kohtuwõimud ei saa neid inimesi, kes juba seitse kuud kinni istunud, nende waadete pärast süü-distada. Seda on juba ära nähtud koos-seisu komisjonis, kus ette on tulnud kolm nähtust. Esimene nähtus oli seltsimees Haus'i wäljatoomine, teine — seltsimees Reinthal'i ja kolmas — minu ja Tiideman'i wäljatoomine. Kas leidis koosseisu kom-issjon meil midagi süüdi olewat? Kui

tema süüdistusmaterjaali läbi oli uurinud, siis ei leidnud sealt mitte midagi, peale politsei poolt ärawõetud raamatute, nimelt „Iseseiswuse ikke all“ ja „Kommunismi aabitsa“. „Kommunismi aabits“ wõib olla, on mitmel teist. (W. Ernits (sd.): Mi-nul ei ole!) Ma ei taha uskuda, et Teil seda raamatut ei ole. Kuid selle raamatu pärast süüdistada on täiesti lollus, sest inimene peab ka wastaspoole kirjanduse läbi lugema, et oma wastast tundma õppida. (Naer.) Et ainult mõned üksikud, nõr-gad süüdistused olemas on, siis häbene-wad kohtuwõimud süüaluseid kohtu ette tuua. Süüalustest saawad tingimata 99% täiesti lahti ja 1%, wõib olla, leitakse mõne näpunäite järele süüdi olewat. Ehk küll kohtunikkudel paksud nahad on, siiski hä-benewad nad süüaluseid kohtu ette tuua.

Juhataja K. Wirma: Riigikogu liige Kägu! Ma palun Teid kohtunikkude kohta mitte haawawaid ütelusi tarwitada.

E. Kägu (kom.): Alles hiljuti wõttis sõjawäeringkonna-kohtu prokuröör allkir-jade korjamise ette. Wangisoliidid pidid allkirjad andma, et nad nõus on Wene ko-dakondsusse astuma. Allkirju korjati wangimajas poolsunduslikult ja pettuse teel. On kindel, et kui wangid Wene kodanik-kudeks astuwad, et siis mingisugust õigust ei ole nende walijatel neile kohut nõuda. Selleks korjas walitsus allkirju. Teise riigi alama peale wõib küll kohut mõista. Wa-litsus korjas allkirju pettuse teel, sest inimesi ei lastud enne kokku rääkida, kui neilt tuldi allkirju wõtma. Ja nüüd awa-nesid kõigile, kes enne suured kurjategijad olid olnud ja topelttrelleide taga istunud, wärawad: olge head, minge. Kui need pe-tetud seltsimehed nägid, mis nendega oli tehtud, siis tõstsid nad protesti selle wastu ja saatsid kirja sõjaringkonna-kohtu pro-kuröörile, kus nad teatasid, et neid on wägiwaldselt ja meelituse teel petetud. Sõjaringkonna-kohtu prokurööri poolt kee-lati ära, et keegi teine teisega kokku ei saaks. Siit on jälle näha, et kui kohtu-wõimud oleks süüdi leidnud, siis ei oleks hakatud süüaluseid Wenemaale saatma. Teen ettepaneku seda seaduseelnõu I lu-gemisel wastu wõtta. Üks asi läks mul weel meelest ära. Alamkomisjon käis ringreisil. Herra Kaarna, kes ka selles komisjonis oli, ütles meile, et waadake, meie tunneme teie ilmasüüta kinniistumi-sele igatepidi kaasa, (Naer) et meil ei ole midagi teie wastu. Meie ütlesime, et tehke walitsusele märkus, et ta ilma-süüta inimesed wangist wabastaks. Selle

peale wastas Kaarna, et walitsus on demokraatline ja walitsus ei hoia neid kinni, aga meie ei saa siseminister Einbund'ile midagi teha. Mina loodan, et Tööerakond saab seda seaduseelnõu toetama. Arwan aga, et ma selles petetud saan. Panen ette seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

A. Palwadre (sd.): Seda seaduseelnõu tuleb wõtta kui teatawat demonstratsiooni, kui meeleeawaldust teatawate nähtuste wastu. Meie rühm on selle wastu, nagu seda mitmel puhul juba Riigikogus pikemalt on toonitatud, et Riigikogu liigete kandidaadid, kes on walitud ametiühisuste nimekirja järele ja kommunistlike rühma kuuluwad omawalitsuste esituste liikmed, wangistatud on. Meie peame seda nähtust ülekohtuseks ja leiame, et meie õiguslikus riigis sarnane nähtus mitte aset ei tohi leida. Ma pean ütlema, et sel arwamisel ei ole mitte ainult sotsialistlikud opositsiooni rühmad, et see arwamine ei ole lihtne opositsiooni demonstratsiooni awaldus, waid temal on oma asjalikud põhjendused. Selleks wõite tõendust leida ka kodanlikes ajalehtedes. „Päewaleht“ nr. 297 6. nowembrist tõi juhtkirja pealkirja all „Kommunistid, kohus ja administratsioon“. Selles juhtkirjas olid ära tähendatud umbes samad mõtted, mis opositsioon-kommisjonis on ette kannud, nimelt, et meil § 102 wäga laialt mõistetakse. Meil arreteeritakse inimesi § 102 põhjal puht teoreetilistel põhjustel. Ei tehta sugugi selgeks, et need, keda arreteeritakse, oleks püüdnud riigikorda wägivaldselt kukutada, waid on küllalt sellest, kui keegi on mingis ühenduses kommunistlike erakonnaga ja süüdistusmaterjaalina tuuakse ette kolmanda internatsionaali juhtkirjad. Meil süüdistatakse üleüldse teoreetilise materjaali põhjal. See seisukoht ei ole aga mitte õige. „Päewaleht“ oma juhtkirjas juhtis ka selle nähtuse peale tähelepanu, et § 102 mõistet peaks piirama, kommunistlikele erakonnale peaks wõimalus antama legaalselt tegutseda, nagu see teistes kultuurriikides sünnib. Omal ajal kuulusid ju selle paragrahwi alla kõik sotsiaaldemokraatlikud organisatsioonid. Praegu üleüldiselt sotsiaaldemokraatlikud organisatsioonid ei kuulu selle alla, kuid erandid siiski juhtub. Ma pean meeletulema, et Tartu-Wõru rahukogu ei tahtnud registreerida sotsiaaldemokraatlist organisatsiooni sellepärast, et wiimane olla § 102 ette nähtud, kui keelatud organisatsioon. § 102 laialdast mõistmist ja tarwitamist

peab hukka mõistma ja meie käesolewal korral toetama seda meeleeawaldust, — seda demonstratsiooni, mida Kommunistline rühm kätte on tahtnud saada oma seaduseelnõuga. Kuid teisest küljest ei saa mitte seda seadusena wastu wõtta, mis on arwatud demonstratsiooniks ja demonstratsiooni põhimõtetel redigeeritud. Meie ei saa mitte selle esitise, kui seaduseelnõu poolt hääletada, waid paneme ette seda materjaalina tarwitada anda amnestiakommisjoni üleüldise amnestiaseaduse wäljatöötamise juures. Tarwitan weel juhust Riigikogu liigete tähelepanu juhtida selle peale, et meil on seismas üleüldine poliitilise amnestia küsimus. Nagu Riigikogu liikmed weel mäletawad, waliti üleüldise poliitilise amnestia seaduseelnõu wäljatöötamiseks erikommisjon, mis kogu aja ilma tööta on olnud sellepärast, et Rahwaerakond, kas tööjõu wõi aja puudusel ei ole mitte aega saanud seda ülesannet täita, mida ta awalikult oma peale on wõtnud. Amnestiakommisjonis oli esialgselt seaduseelnõu aluseks ette pandud iseisewate sotsialistide poolt wäljatöötatud seaduseelnõu. Seda seaduseelnõu toetasid ka meie rühma liikmed, kuid enamus lükkas selle tagasi ja Rahwaerakond lubas esineda sel puhul oma ettepanekuga, mis wõiks aluseks olla poliitilise amnestia wäljatöötamise juures. Kristlik Rahwaerakond oli samal arwamisel. Kuid sellest ajast peale, kui see lubadus sai antud, ei ole seda seaduseelnõu weel mitte wälja töötatud ja sellepärast tahan seda asja eriti Rahwaerakonnale meeletuleta, et tema oma ülesannet täidaks, mis tema oma peale on wõtnud. Ettepanud seaduseelnõu näeb ainult Riigikogu liigete ja nende kandidaatide ning omawalitsuste saadikute ja nende kandidaatide wastu tõstetud poliitiliste süüdistuste äralõpetamist ette, kuid meie rühm on selle poolt, et amnestia antakse kõigile neile, keda poliitilistes süütegudes jälgitakse. Sotsiaaldemokraatlike Tööliste Partei Riigikogu rühma nimel panen ette seda seaduseelnõu anda amnestiakommisjoni.

Chr. Kaarna (töer.): Mina palusin sõna isiklises asjas. (Naer).

Juhataja K. Wirma (Kõlistab.) Isiklises asjus praegu sõna ei saa.

A. Hansen (is.): Käesolewa küsimuse puhul on siit kõnetoolilt juba mitmel korral räägitud. Ma arwan, et see küsimus küllalt selge on, kuid ei oleks siiski üle-

arune peatada selle juures, kuidas siseminister „seaduslist“ võimu tarvitab. Olen selle küsimusega katsunud tutvuneda ja teateid kogunud 1. mai arreteerimise kohta. Peab ütleva, et selle juures õige imelikud nähtused ilmsiks tulid. Siseminister annab ringkirja välja kõigi maakondade kaitsepolitsei üksikutele osakondadele, arreteerida Kommunistlikes Töölisterühmas kandidaate kodanikka. See ringkiri tädetakse suure kiirusega, järele uurimata, kas keegi millegis süüdi või mitte. Süü põhjenduseks tuuakse ette ainult, et need rühmad kuuluvad III internatsionaali platvormile. Sellest arvatatakse küllalt olewat, et neid riigivastaliste kilda lugeda. Agendid olid 3—4 ööd-päeva väljas, kuid ei ole siiski jõudnud kõiki kinni püüda. On juhtumisi, kus mõne üksiku kohta küll order välja kirjutud oli, tema arreteerimiseks, mis aga tulemata jäi lihtsalt käega lüües „noh, aitab juba seks korra“. Niisuguseid nähtusi võin tuua Pärnust, Tallinnast ja teistest kohtadest. See on väga iseloomulik, kuidas meil talitatakse. Kui esimene tuhing mööda läks, võeti ja arreteeriti just samas asjas teisi isikuid takka järele, kuid on üksikuid, kelle kohta otsus maksew, et neid ainult politsei walwe alla pandi. Nüüd on mul korda läinud üksikute kinniolewat käest materjaali saada. Milles neid süüdistatakse? Kujutage ette, inimene võetakse kinni § 102 põhjal, ta on 19 aastat wana, noorproletaarlaste hulgast, kuid muud süüdistust ei saa temale ette panna, kui nõrk kodune kaswatus ja wanemate sõna mittekuulmine. Ja nüüd saadetakse teda, kui suurt kurjategijat, Wenemaale. See on fakt. Nendest arreteeritustest on wast ainult 2%-ile konkreetne süüdistus ette panna, kuna 98%-ti süüdistada ei saa. Wangide Wenemaal ümberwahetamise juures tulewad kaks iseäralist asjalu nähtawale. Kinnimõistetute juures käib prokuröör meelitamas, lubades neile paremat toitu jne., et nad endid mitte Wenemaale ei opteeriks, kuna linnawolikogu kandidaatisid katsutakse surwe abil opteerida. Ma räägin mitme inimese jutustuse järele. Käisin ise Patareis, puutusin kokku inimestega, kes on arreteeritud Tartus ja Tallinnas. Neid katsutakse meelitada, kellele oldakse sunnitud ette panema §§ 345 või 325 § 102 asemele. Ma ei ole mitte jurist ja ei tunne paragrahwisid, kuid järele waadates konkreetsetel juhtumistel üksikuid paragrahwe, mis ühele ehk teisele süüdistusakti kokkuseadmisel ette panakse, siis selgus, et need paragrahwid

näewad ette nõrka kodust kaswatust jne. Kui nüüd süweneda asja sisse, siis näeme, et kohus on hädas, ta on jõuetu süüdi mõistma. Herra Einbund seletas, siin olla pahempoolsete agitatsioon. Iseenesest olla mõista, et arreteeritud suur karistus oodata. Ma ei taha korrata neid fakte, mis juba Riigikogu koosolekutel on selgunud, nimelt, Tiideman'i ja Kägu asjad jne. Kõigest sellest paistab meile, et kodanlus on katsumas tehtud wiga parandada. Nimelt rahwaerakondline siseminister tahab heaks teha, mida siseminister Olesk sündida laskis. Meie teame ju, et süüdistatakse Olesk'i, et see olla liiga demokraatlikuks läinud ja rumalusi teinud. Nüüd tahetakse seda küsimust kommunistlike rühmade likwideerimisega lahendada. Palwadre ütleb, see puudutada amnestia küsimust ja sellepärast ei saawat sotsiaaldemokraadid käesolewa eelnõu poolt olla. Mina arwan, et see ei puuduta mitte otsekohe amnestia küsimust, waid eraldi just Kommunistlike Töölisterühmade likwideerimise küsimust. Mitte amnestiat ei nõua meie neile saadikuile, keda kodanlus ilma neile süüdistuste ette panemata kinni peab, waid nende wiibimata wabastamist. Mina ütlen, et meie alati amnestiat nõudnud oleme ja jääme ka praegu sellele seisukohale. Käesolew seaduseelnõu räägib ainult sellest, et wabastada neid, keda peetakse ilma süüdi ette panemata kinni ja keda on arreteeritud ainult sellepärast, et nemad teatawasse nimekirja ehk rühmitusse kuuluvad, mis meie walitsewatele erakondadele ei meeldi. Kõik need arreteeritawad pole mitte kurjategijad, waid nende süüdistus seisab ainult selles, et nemad kuuluvad kolmandasse internatsionaali. Et meil sarnast seadust mitte ei ole, mis niisugust asja ära keelab, on inimesed selle nimekirja järele walinud ja ennast walida lasknud. Igatahes on küsimus küllalt selge selleks, et teda ära otsustada ja ära otsustada nimelt ses mõttes, et käesolew seaduseelnõu wastu wõtta. Teen oma rühma nimel ettepaneku seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

A. Birk (rhw.): Austatud rahwasaadikud! Mina ei oleks mitte sõna wõtnud, kui herra Palwadre ei oleks tarwilikuks pidanud selle seaduseelnõu arutamist amnestia eelnõuga kõita. Siin on herra Hansen'il, kes nähtawasti eelnõu loojatega lähemas ühenduses, minu arwates, tema seisukohast oma jagu õigus, kui ta tähendas, et esitatawal seaduseelnõul midagi ühist ei ole amnestiaga ja et amnestiakom-

misjon selles asjas mitte midagi ära teha ei wõi. Amnestia käia ikkagi nende isikute kohta, kes kohtu poolt on juba hukka mõistetud ja keda siis amnesteeritakse, kuna aga käesolew seaduseelnõu, nagu ma herra Hansen'i sõnadest aru sain, peab käima ainult nende wabastamise kohta, kelle kohta kohtuotsus alles tegemata on. Igatahes pean mina kohuseks, amnestiakomisjoni liikmena, seda, mis herra Palwadre siin amnestia-eelnõu kohta ette tõi, natukene selgitada. Tema rääkis siin tööjõu puudumisest jne., kuid ma pean tähendama, et siin mitte tööjõu puudumisega tegemist ei ole, waid haigusega. Amnestiakomisjoni liige herra Tõnisson, kes nagu teada, kaua aega raskelt haige oli, ei wõinud komisjoni tööddest osa wõtta ja uus liige, kes hiljuti sinna meie rühmast waliti, — see olen mina, — ei ole siiani weel kutses komisjoni koosolekule ilmumiseks saanud. Kui ma selle kutse saan, siis olen ma igatahes walmis jõudumööda seal kaasa töötama. Kõiksugust materjaali wõib küll amnestiakomisjoni sisse anda, teda wõib seal läbi waadata, selgitada, aga seda ei maksa mitte siduda amnestiakomisjoni ajalooaga. Need on arwamised, mis ma herra Palwadre seletusele omalt poolt juure tahtsin lisada.

K. Ast (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Mina olen juba mitmel puhul oma arwamist sarnaste nähtuste kohta awaldanud, mis awalikuks on tulnud eraldi Kommunistlise rühma liigete ja ametiühisuste nõukogu nimekirjas walitute wangistamise puhul. Tahan nimelt tähendada, et seda seaduseelnõu, mis Kommunistlise rühma poolt ette pandud, on wõimalik nii redigeerida, et ta wastuwõetaw oleks. Ei ole rohkem tarwis, kui wastawat paragrahwi sisse tuua selle kohta, mida poliitilise süüteo all mõeldakse, keda ja missuguses korras wabastada. Kui leitakse, et teatud isikud on ilma mõjuwa põhjusega arreteeritud, siis ei saa ju põhimõttelikult selle seaduseelnõu wastu waielda ja kui weel leitakse, et meil aeg on poliitiliste süütegude asjus amnestia anda, siis ei saa tähele panemata kõrwaldada seaduseelnõu, mis kommunistide poolt on sisse antud, see on ses mõttes kõrwaldada, et teda täiesti tähele panemata jäetakse, waid teda on waja ümber redigeerida, nii et ta seaduse näol wõiks wastu wõetud saada. Aga seda ma tähendan ainult mööda minnes. Mispärast ma sõna wõtsin, on väljasaatmise küsimus, seet suur hulk väljasaadetutest on just

need isikud, kelle kohta sisseantud seaduseelnõu, kui ta seaduseks saab, käib. Ma pean oma imestust awaldama selle üle, et iseseiswad sotsialistid ja kommunistid väljasaatmise wastu on. Teie olete wastu nimelt sellest silmapilgust peale, kui väljasaatmine — õigemini on see wahetamine — tegelikult käimas on. Ma lugesin tänawu aasta nowembrikuu „Edasi“ numbrit, kus Eesti „walgele walitsusele“ ette heidetakse, et ta ei astu mingisuguseid samme selleks, et wastu wõtta nõukogude Wenemaa ettepanekut pantwangide wahetamise asjus; see walge walitsus laseb palju parema meelega oma kodanikka Wenemaal maha tappa, kui et nende wastu pantwange wahetada. Mina arwan, et siir „Edasi“ sõna „pantwangide“ all tuleb mõista lihtsalt wangisid, sest kultuurilisel maal, kus keskaegsed kombad enam tarwitusel ei ole, ei saa pantwangidest rääkida. Meil pantwange ei ole, kuid Wenemaal on lugu nähtawalt teine, nagu selgus Tartus rahulepingu puhul, kus meie eraldi toonitama pidime, et meil pantwange ei ole, kuna nende poolt selgeks püüti teha, et meil peab pantwange olema, sest kui Wenemaal neid on, siis peab ka Eestis olema. Aga mitte ainult „Edasi“ — kahjuks ei teadnud ma neid numbrid kaasa wõtta, oleksin need kohad ette lugenud — waid ka põrandaalune „Kommunist“, mis nowembrikuus wälja tuli, teeb niisamasuguse etteheite Eesti „walgele walitsusele“, et tema midagi ette ei wõtawat pantwangide wahetamiseks. Seal toonitatakse ka, et walge walitsus laseb oma kodanikka ennem maha tappa, kui et mõne kommunisti wastu wahetada. Nii on kommunistide seisukoht wangide wahetamise asjus ikka jaataw olnud ja tehakse etteheiteid, et walitsus ei taha wahetamist toimetada. Kui aga nüüd meie walitsuse poolt on lõppude lõpuks wõimalikuks peetud wastutulekut awaldada, siis heidetakse ette, et kuidas see walge walitsus toimetab nii hoolimatalt oma kodanikkudega. Ma pean ütleva, et parem on, et need inimesed Wenemaal lähewad, kui siin wangis istuwad. Wõtame näituseks Krookus'e, tema oli Wenemaal ja tuli sealt Eestisse, siin wõeti ta wäga rikkaliku materjaaliga kinni ja mõisteti 20 aastaks sunnitööle. Ma tahaks teada, kas tal tõesti parem on siin 20 aastat sunnitööd ära istuda, kui Wenemaal wabaduses elada. Kas siis tõesti see kommunistiline paradiis mitte sedawõrd parem ei ole. Kas tõesti on parem siin wangis olla, kui Wenemaal wabalt elada. Ma ei

räägi mitte selleks, et Wenemaad maha teha, sest mis on Wenemaa, mis on kommunistide paradüüs, teame meie kõik. Kui ma seda küsimust siiski püüdan, siis mitte selleks, et teha demagogiat seal, kus selleks tarwidust ega allikat ei ole. Kahjuks ei ole minul siin mitte teada, kuidas see tegelik wangide wahetuse korraldus sündis, kui ma nüüd waletan, siis herra siseminister leiab võimaluse seda õendada. Olgu see missugune tahes, aga iga tahes olen ma kuulnud, et meie poolt ei ole mitte wangid wahetamiseks ette pandud, waid Wenemaa poolt on nimekirjaga esinetud. Ma wõin ütelda, et Wene kommunistidel nii agressiivsed ehk haarawad püüded ei olnud, et nad tulid nii auwäärilist kompatriooti rkl. Wanja't välja nõudma. Ennemalt kui rahulepingu põhjal esitati nimekirja nende kohta, keda nemad pidasid kommunistideks seal Wenemaal, olid nimekirja mitmed inimesed üles wõetud, kes waba elu elasid, isegi walitsuse kulul wäljamaale komandeeritud stipendiaat. Wist koguni walitsuse ülesandega. Seda inimest nõuti tungiwalt meie käest wälja, et meie olla seda kõrwale toimetanud wõi pidada teda wangis. Lõppude lõpuks ei ole siin tegemist mitte ühe külge walikuga, waid tegemist on siin ka wäga imeliku pretensiooniga meie kodanikkude suhtes.

A. Palwadre (sd.): Ma tahtsin paari küsimuse peale tähelpanu juhtida. Esiteks Birk'i seletuse kohta, et amnestiakomisjoni ei saanud mitte kokku kutsuda. Komisjoni otsuse järele pidi komisjon siis kokku kutsutama, kui Rahwaerakond teada annab, et seaduseelnõu walmis on. See on üks. Teiseks, kui rkl. Hansen seletab, et kommunistide seaduseelnõu ei ole mitte amnestia seaduseelnõu, waid midagi muud, siis on see seletataw sellega, et rkl. Hansen loomulikult ei ole niihästi tuttaw amnestia küsimusega üleüldse. Kui aga ka rkl. Birk hakkab seletama, et see ei ole mitte amnestia küsimus, waid midagi muud, siis ma ei saa sellest mitte aru. Esimeses paragrahwis on öeldud, et kõik poliitilised süüdistused lõpetatakse ära, see tähendab, seadus amnesteerib. Igas amnestiaseaduses ei wabastata mitte ainult kohtu poolt mõistetud karistusest, waid lõpetatakse ka ära teatawad süüteoasjad, mida härilikus kohtupidamise korras lõpetada ei saa. Esimene paragrahw määrab süütegude lõpetamise ja seda wõib teha ainult asutus, kel õigus on amnestiat wälja anda. Nii on meil siin kindlasti tegemist

amnestiaga. Kui oleks ainult see põhimõte eelnõus läbi wiidud, et Riigikogu liikmed ja nende kandidaadid ja omawalitsuse esituste saadikud wabastatakse eeluurimise ajal wangimajast, siis ehk wõiks weel rääkida, kas see on amnesteerimine, wõi mitte. Esitatud eelnõu on aga amnestia-eelnõu ja ta on nii redigeeritud, et teda mitte wastu wõtta ei saa ette pandud kujul. Rkl. Ast juba tähendas, et mõiste „poliitilised süüdistused“ on liig üleüldine. Ei ole „poliitiliste süüdistuste“ mõistel kindlat nomenklatuuri. Tarwis seda mõistet üksikasjalisemalt üksikute paragrahwide üleslugemisega ära tähendada. Ei ole ka eelnõus seaduse täitjaid ära tähendatud. Kui see seadus pannakse maksma ette pandud kujul ka telegraafi teel, kõik, keda wabastada tahetakse, jääwad siiski wangimajadesse, niihästi Riigikogu liikmed ja nende kandidaadid, kui ka omawalitsuse esituste liikmed. Ei ole ära tähendatud, keda tuleb wabastada ja kes peab wabastama. Sellepärast ei saa seda seaduseelnõu praegusel kujul mitte wastu wõtta. Oleks loomulik, et ta amnestiakomisjoni läheks, kui aga seda mitte ei taheta, siis hääletab Sotsiaaldemokraatide rühm ka selle poolt, et seda eelnõu esimesel lugemisel wastu wõtta, oletamisega, et teisel lugemisel tarwilikud parandused tehakse. Kui aga parandusi mitte ei peaks tehtama, siis seda eelnõu teisel lugemisel wastu wõtta ei saa.

E. Kägu (kom.): Siin tõttab Karl Ast meid süüdistama selles mõttes, et meie oleme selle wahetamise wastu. Mitte sugugi! Saatke ära need inimesed, kes kohtu poolt süüdi on mõistetud, kuid need inimesed, kelle wastu ühtegi süüdistust tõstetud ei ole, saadetakse minema. Meie teame, et need on walitud mitte Wenemaale, neile on pandud walijate poolt peale, et nad oma ülesannet täitma peawad. Meie ei ole sugugi selle wastu, et neid ära saadetakse, kellel on juba karistus peale pandud. Meie oleme seda ammu näinud, et kui kodanlus püüab hädasse jääda, siis tõttab Ast siia kõnetooli kodanlust õpetama, et tehke seda ja seda, niisama kui tegi Sotsiaaldemokraatlise partei walitsuse esitaja. Tema talitas targemini kui praegu Einbund talitab. Siin ei ole mingisugust imestust, kui meile niisugused wassimised ette tuuakse.

Juhataja K. Wirma: Ma palun mitte walitsuse liigete kohta haawawaid tähendusi teha.

E. Jonas (is.): 1919. a. saadeti esimene salkkond Isborski poole üle.

Juhataja K. Wirma: Ma palun Teid päewakorra juure jääda, kui minu korraldus Teile ei meeldi, siis võite minu peale kaebada kodukorra põhjal.

E. Jonas (is.): Meie rühm on nende saadikute väljasaatmise vastu, sest oleme kindlad, et vähemalt 90% nendest, kes kohtu all on, saavad lahti ja need on aktiivsem osa Eesti töölisteklassist. Üksaaval on välja nopitud aktiivsemad mehed Eesti tööliste ridadest ja nüüd tahetakse need wiimased välja saata. Terwel maal ei jää siis enam ühtki aktiivset tege- last. Ametiühisused...

Juhataja K. Wirma: Ma palun Teid veel kord päewakorra juure jääda.

E. Jonas (is.): Ma pean ju ometi põhjendama, mispärast meie rühm selle seaduse wastuwõtmise poolt hääletab. Teie nutate selle üle, et ametiühisused lagune- wad ja panete seda süüks kommunistidele ja iseseiswatele sotsialistidele. Mina aga ütlen, et kogu Eesti riigi kestwuse ajal on paremaid Eesti töölisi kas wangi wiidud, sunnitud ise üle piiri minema ehk neid wägiwaldselt üle piiri saadetud ja nüüd tahetakse veel see wiimane osa aktiivse- matest töölistest ära saata. On aga kind- lasti teada, et need inimesed kohtu poolt lahti lastud saawad. Ma pole selle vastu kunagi olnud, et wangid, kes kohtu poolt süüdlaseks mõistetud, wahetatud saawad, kui mõlemite riikide wahel kokkulepe ses subtes olemas, waid meie waidleme kind- lasti selle vastu, et inimesed välja saaks saadetud ilma kohtuotsuseta.

A. Hansen (is.): Minu rühmaseltsi- mees Jonas ütles juba ära, mida mina tahtsin ütelda. (A. Jürman (põl.): Ei maksa siis enam rääkida!) Mina kulutan praegu oma suud, aga mitte Teie suud. (N a e r.) Ma arwan, et igaüks wõis aru saada, et mina niisuguseid järe- lduki ei teinud, et wangisid ei tuleks wa- hata, waid tõiin siin ainult wõrdlusena ette, kui suured süüdistused kellegil olemas ja mina ei eksi ka, kui ütlen, et sotsiaal- demokraadid on mitu korda küsimuse üles wõtnud, et kas see väljasaatmine tähendab Kommunistlise rühma likwideerimist. Ma ei tea, kas nad seda silmapilkse oposi- siooni tujus tulid ütleva? Lugu on aga nii, et inimesed istuwad kinni ainult selle- pärast, et nad Kommunistlisesse rühma

kuuluwad ja seda on ka sotsid pidanud tunnistama. Inimesi saadetakse välja, kelle kohta ei saa sugugi öelda, et nad süüdlased oleks, waid öeldakse lihtsalt, et asi on korras ja las' lähewad. Ja täna pole sotsidel enam selle vastu midagi. Meie teame, et sotsid on väljasaatmise meistrid. Mina igatahes ei ole mitte selle vastu, et wangid saaksid wahetatud. Meil on aga üks asi teada, et inimesi saadetakse välja ja tapetakse tee peal maha. Nende ini- meste kohta, kes selle 40 vastu tulewad, karjusid kodanlised mehed ammugi surma- nuhtluse täidesaatmist, kuid minu teada tulewad nad terve nahaga siia. Küll on aga meil Isborsk veel wäga selgesti meeles.

A. Birk (rhw.): Ma tahan ainult paar lõpumärkust teha. Kui ma tähendasin, et Riigikogu liige Hansen wist paremini teab, mis ta tahtis selle eelnõuga, kui ta ütleb, et see eelnõu ainult nende wabastamise kohta peab käima, kelle kohta kohtuotsus alles veel tegemata, siis ei ole teistel õigust käesolewa seaduseelnõu sihti ja mõtet laiemaks teha. Siin tahtis herra Palwadre seda eelnõu laiemale alusele sea- dida ja amnestiaga kõita, kuid see ei käi algatajate mõttega kokku ja sellepärast pean ma ütleva, et asjata on teda amnes- tiakomisjoni anda. Ma pean veel juure lisama, et kui tõeks wõtta, et Rahwaera- kond peab amnestia-eelnõu välja töötama, ja kui see seaduseelnõu, herra Palwadre seletustest välja minnes, peaks amnestia- komisjoni antama, siis, silmas pidades neid seletusi, mis meie rühm siit muu- seas herra Iürgenstein'i suu läbi mõeldawa amnestia ulatuse kohta meie rühma seis- kohast awaldanud, minul kui komisjoni liikmel ei ole neil alustel mitte wõimalik amnestiat välja töötama hakata.

Chr. Kaarna (töer.): Riigikogu liige herra Kägu arwas tarwilikuks oma eelnõu kaitseks mind ja minu rühma kaas- tundmust ette tuua. Tema sõnad olid järg- mised: Riigikogu eelarwe-komisjon käi- nud wangimajades wange waatamas ja rkl. Kaarna ütelnud: „Mina ja meie rühm tunneme teile kaasa, kuid meie ei saa mitte aidata“. Kõige pealt pean ma ütleva, et mitte eelarwe-komisjon wangimajas ei käinud, waid üksikud alamkomisjoni liik- med, nende hulgas ka mina. Kui minul wangidega, mitte ainult selles kambris kus herra Kägu kinni oli, waid ka teistes, min- gisugust juttu oli, siis igatahes mitte sar- nast, mida nüüd herra Kägu arwas heaks

ette tuua. Mina ütlesin seal, et ei mina ega ka see rühm, kuhu mina kuulun ja ka teised rühmad ei kiida niisugust seisukorda heaks, et inimesi peetakse wangimajades kinni mitu kuud, ilma et neile süüdistusi ette pandaks ja kohtu alla antaks. Sellest oli minul jutt ja kõnelesid kõik, peale minu ka teised. Kui nüüd herra Kägu sellest mingisugust kaastundmust kommunistide tegewuse kohta välja loeb, siis on see väga iseäralik otsuselejäudmine, kuhu võib jõuda ainult see, kes asjaolusid ja arvamisi õieti mõista ei või ja mina pean ütleva, et seda, mis ma seal awaldasin ja lubasin, seda ka täitsin. Niihästi rahaasjanduse komisjonis kui ka Riigikogu üleüldisel koosolekul rääkisin ma sellest, et meie wangimajades on palju inimesi kinni mitmed kuud ja paljud isegi ei tea, miks nad kinni istuwad. Ma läksin isegi kaugemale ja tähendasin isegi seda, et kui ei suudeta olemas olevate kohtunikudega ja kohtu-uurijatega asju õigel ajal läbi waadata korralikult, mindagu kaugemale ja pandagu sunduslik juristide mobilisatsioon toime. Inimeste kohta, kes wangimajades on, ütlesin, et peaks nende asjad õigel ajal läbi waadatud saama — jutt oli ainult sellest, aga mitte kaasatundmisest kommunistidele. Edasi tähendas herra Kägu, ma olla ütelnud, et meie ja meie erakond ning kolus laseksime neid lahti, kuid siseminister Einbund ei luba, see on lausa wale. Ei ühegi ministri nime mina wangimajas ei nimetanud. Kui siseministrist jutt oli, siis tähendasin ma seda, et need inimesed, kes kauemat aega wangimajas kinni, et need ei ole ei siseministri ega mõne teise käsutada, waid on prokuratuuri wõimuses. Jutt oli sellest, et siseminister ei saa enam oma mõju awaldada, kui nad on, see tähendab wangid, prokuratuuri kätte antud. Sellest näen ma siin, et herra Kägu oma mõttelennule waba woli annud, see näitab, et kommunistid ekslikult räägiwad igas asjas. Muuseas taheti nagu iseäralist trumpi siin välja lüüa, nagu oleks meie walitsus kommunistide mõistaandmise järele Riigikogu rühmade heakskiitmisel sundinud inimesi Wenemaale minema. Asja õige külje seletas ära herra Ast. Ma tahan wähe juure lisada, et mingisugusest sunduslikust Wenemaale saatmisest ja sunduslikust allkirjade nõudmisest minu teada juttu ei või olla. Kui ma ajalehtedest teadaandeid leidsin, et Wenemaaga pantwange wahetakse, s. t. et lastakse seal pantwangidena kinni peetawad eestlased siia tulla ja siitpoolt antakse wastu siin kinniistujad nõu-

kogude riigi kodanikud, siis sain ma asjast huwitatud ja ma pöörasin küsimisega wastawasse kohta ja juhtisin tähelepanu selle peale, kuidas see võimalik on, et Wabariigi Walitsus võib inimesi, kes kohtu käes on, kelle kohta kohus mingisugust otsust pole teinud, teise riiki saata, sest see on otsekohe seaduswastane teguwis, siis seletati mulle ja ma usun, et see mitte ekslik ei ole, et meie walitsusele on nõukogude wõimude poolt nimekiri nende isikute kohta kätte saadetud, kes on nõukogude kodanikudeks wastu wõetud ja küsitakse ainult nõusolemist, kas meie walitsus on sellega nõus, et need isikud võiksid nõukogude riigi kodanikud olla. Selle faktiga ei saa meie muidugi ütelda, et Wabariigi Walitsus oleks Riigikogu liiget Soansi sundinud Wene kodakondsusesse astuma. Et teie ise asja nii olete ajanud, siis ärge tulge oma asjaajamises mitte wale argumentidega siin oma seaduseelnõusid kaitsma.

A. Palwadre (sd.): Meie rühm wõtab oma ettepaneku tagasi, seda seaduseelnõu amnestiakomisjoni anda, sest komisjoni andmine tähendaks küll selle seaduse mahamatmist ja hääletab tema esimese lugemise poolt, ehk küll arwatawasti parempoolsed selle seaduseelnõu maha hääletawad. Wähemalt meie katsume parandust teha.

E. Kägu (kom.): Mul on au isiklikult herra Kaarna'le wastata. (W. Linna-mägi (kristl.) kohalt: Wõite seda teises kohas teha. Kutsuge duelli peale! Naer.) Soansi ga mul ei ole asja, tema wastab ise oma eest. Herra Kaarna ruttas siin ütleva, et mina olla mingisuguse wale arusaamisega esinenud, et meie rühm ja mina tunneme teile kaasa. Mina ei ütelnud selles mõttes, et teie meie tegewusele kaasa tunnete, et teie siin meie kinniistumise puhul kaasa tunnete, et meie ilmasüüta kinni istume, kuidas nüüd tuleb Kaarna seletama. Mina ei olnud mitte ükski seal, waid meid oli 28 meest wangikambris, kui Kaarna seal käis. Edasi ütles Kaarna, et tema ei ole nimetanud siseministri nime ja ei ole seda teinud siseministri käsul, kuid ma ütlen, meie olime täiesti siseministri korralduse all. See oli juunikuul, kui teie seal käisite ja ennem ei antud meid kohtupalati kätte, kui alles 28. juulil. Senni olime täiesti siseministri käsutada, kuna nüüd tuleb Kaarna ja ütleb, et tema ei ole siseministrist sõnagi rääkinud. (Wahel-

hüüe keskelt: Teie räägite nüüd jälle hoopis teist asja!

Juhataja **K. Wirma**: Sõnasoovi- ja id enam ei ole. (Müra keskelt: Soans'il on sõna!) Palun rahu! Ainus ettepanek on seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Mul näib, et enamus on wastu, seega on see seaduseelnõu tagasi lükatud.

Riigikogu läheb päewakorra-punkti juure, mis wahele jäi.

8. Seadus 1922 a. eelarwe-summade tarwitamise kohta kunni 1922 a. eelarwe kinnitamise- ni I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aru- andja **Ö. Strand- man**: Lugupeetud rah- wasaadikud! Nagu teil teada, waliti alles täna eelarwe-komisjon, kes walitsuse poolt sisseantud eelarwet läbi hakkab waatama ja selge on, et Riigikogu enne 1. jaanuari 1922 a. uut eelarwet ei jõua wastu wõtta. Kuna wanade krediitide tarvitamine enne lõpeb, kui uus eelarwe maksma hakkab, siis on tingimata tarwilik Riigikogul wastaw korraldus teha, et walitsusele seadusandlisel teel wõimalus antaks oma tegewust jätkata. Meie põhisea- duse § 85 seletab, et Riigikogul on õigus wana eelarwet järgmiseks aastaks pikenda- dada, andes walitsusele õiguse kulutada üks kaheteistkümnendik iga kuu eelarwest wana eelarwe tulude ja kulude järele. See seadus on walitsuse poolt wälja töötatud. Riigikogu Juhatusel poolt anti ta rahaas- janduse komisjoni, kes siin wäikesed muudatused tegi kõigi nende seletuste ja kawade põhjal, mis rahaasjanduse kom- misjon läinud suwel leidis. Kuna täna- wane eelarwe pisut wäiksem on, kui läinudaas- tane ja seisukord wõiks tekkida, et raha rohkem wälja antakse, kui eelarwes on ette nähtud, siis tuleks wõtta wastaw osa sel- lest, mis uues eelarwes ette nähtud. Sea- duseelnõu on lühike ja kõigil Riigikogu liigetel käes, sellepärast ei hakka ma ta juures pikemalt peatama, waid teen ette- paneku seda I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääleta- takse.) Wastu ei olda. Seaduseelnõu on I lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb wiimase päewakorra- punkti juure.

9. Seaduseelnõu ühekordse abi- raha kohta töö- tatöölistele ja nende perekon- dadele.

E. Kägu (kom.): Ma teen ettepaneku selle sea- duseelnõu I lugemisele asuda.

Juhataja **K. Wir- ma**: On ettepanek tehtud selle seaduseelnõu I lu- gemisele asuda. Muid ettepanekuid ei ole tehtud, panen ta hääletamisele. (Hääle- tatakse.) Wastu ei olda. Ettepanek on wastu wõetud.

E. Kägu (kom.): Mis puutub sellesse seadusesse, siis teab igaüks, et Saksa oku- patsiooni lahkumisest kunni tänapäewani töökriis on nii kõrgele tõusnud, et kõik wabrikute töökojad oma tööstust on wä- hendama pidanud ja palju töölisi lahti lasknud. Näituseks Narwas töötas Kreen- holmi wabrikus 1917 a. umbes 12.000 töö- list, (A. Kerem (rhw.): Kui palju Anwelt seal töötas?) kuid praegu on seal kõigest 950. Linawabrikus töötas 4.000 töolist, kuid praegu ei ole seal enam ühtegi töolist. Narwas oli kogu linna peale ligi 30.000 töolist, nüüd on seal waewalt 1.000—2.000 (A. Jürman (põl.): Aga töötatöölisi ei ole registreeri- tud!) Sellepärast, et ei leita seda regist- reerimise bürood üles, mis ei ole ole- maski. Samuti on tööga-lugu teistes linna- des. Walgas on ta hoopis wälja surnud. Ma ei eksi, kui ütlen, et töötatöölise hulk praegu 40.000 peale tõuseb, kes töökriisi pärast ilma tööta on jäänud. Osa enne- sõjaaegsetest töolistest on küll Wenemaale läinud, kuid juure on tulnud Judenitsh'i ja Balahowitsh'i mehed. Judenitsh läks küll Peeterburi alla ja temal oli 105.000 meest. Kui ta taganema hakkas, jäi temal peale põgenemist umbes 30.000 järele. Muist on nendest küll wälja sõitnud, kuid 10—15.000 Judenitsh'i ja Balahowitsh'i meest on meile jäänud. Peale selle on optantsid tulnud Wenemaalt ja mujalt. Wõib järelda, et meilt wäljaläinud tööliste asemele on 2—3 korda rohkem juure tulnud. Nende perekonnad on töö puudusel täitsa ilma mingisuguse kaitseta ja neil ei ole ühtegi wõimalust oma ülespidamiseks kusagilt teenida selleks, et neil endil ja nende perekondadel wähegi elu sees pidada. Mui- dugi see 50 miljoni on palju suuremiseks ja wähe elamiseks, kuid ta aitaks kui ühe- kordne abiraha neid niikanaks edasi, üks kuu ehk kaks, kunni Riigikogu töökaitse komisjon töötaks wälja wastawa seadus- elnõu alamale klassile ja esitaks seda Riigikogule. Muidu tulewad nendele perekon-

dadele pühad selga ja ma wõin teile rea näitusi tuua, kui mitmel nendest perekondadest ei ole puutikku ahju panna ega suutäit suhu pista, nad on wõlgade sisse ära uppunud. Parem tiiw unistab juba neist worstidest, mida ta jõuluajal sööma saab, aga kui palju on neid wäetimaid perekondi, kes on tõesti ilma mingisuguse abita. Ei riigi ega seltskonna poolt ei toetata neid. Ka ametiühisuse olete teie nii wälja kurnanud, et ta neile midagi ei suuda anda. Kuna riik on kohustatud oma alamatele abi andma, siis panen ma ette seda seaduseelnõu I lugemisel vastu wõtta.

J. Wanja (kom.): See summa, mis siin nõutakse, ei olegi sugugi suur summa. Teile on jätkunud lahkkel käel krediitid wälja anda igale poole: ministriumidele majade ostmiseks, riigiwanemale mööbli muretsemiseks jne. Ma ei tahaks sugugi arwata, et teie seda usute, et riigiwanemal nii suur puudus on, et ta ise omale mööblit osta ei saa, nii suur puudus, nagu on praegu ühel töötatöölisel, kelle jaoks teil ainult hiritusi on wälja jagada.

Nüüd teie tahate muidugi kõige pealt küsida, kust meie selle summa wõtame, millest meie neid töölisi toetama hakkame? Mina ütlen, meie asi see ei ole, kust teie wõtate, ja kas teie oma riigiga üleüldse ülewal seisate. Teil on oma riik ja riigil on oma alamad, teie peate oma alamate eest hoolitsema. Ja meil ei ole tarwis ka näidata muid sissetulekuid, kui wõtke siit, mis mul ümber on. Selle peale olete teie ka juba wälja läinud, missugust teed peaks siis meie weel teile näitama. Hea küll, ma ütlen, teil on rikkusi küllalt, teil on wabrikuid, miljonääre, spekulante, riigiwargaid, ja kõigil nendel on suured sissetulekud. Wõtke siis sealt, aga teie töötate wälja kõiksugu pearahade ja peamaksude seaduseid ja tahate wõtta sealt, kust midagi wõtta ei ole. Kas on töölisel üleüldse võimalik sissetulekumaksu maksta, see teie mure ei ole, teie saadate politsei järele ja küll tema siis selle maksu sisse nõuab.

Teie tahate tööliste kinnitamiseks mingisuguse seaduse wälja töötada, aga ikkagi weel ei ole teie nii kaugele jõudnud. Ja ometi teie ise loete wäljamaa ajalehtedest, et seal juba ammu töötatöölise eest hoolitsetakse. Teie rõomustate, et meie tööbörse suurt töötatöölise hulka ei näita. Kuid näidake, mida wõiks see tööbörse töötatöölisele anda? Seal on nii peened preilikased, et kui tööline oma mustas olekus sinna sisse läheb, siis temaga mitte

midagi ei tehta. Wõib olla, on mõni preili nii armuline ja kirjutab tema nime paberile ülesse, aga mis kasu ta sellest saab? Kui ta saaks sealt tööd wõi tüki leiba, küll teie siis näeks, kui palju sinna töötatöölisi üles andnud oleks. Meie tööbörse näitab 2.000 töötatöölise ja teie ei taha sugugi uskuda, et töötatöölise hulk üle 2.000 oleks. Mina ei waidle ka selle vastu, oletame, et neid on 2.000. Aga seda kergem peaks teil ju olema siis nende eest hoolitsema ja neid ülewal pidada. Ma kuulen ikka põllumeeste hulgast räägitawat, et kust need töötatöölise hulgad tulewad. Neid on tõesti wälja läinud Saksa okupatsiooni tulekul jne. Aga kui palju on neid juure tulnud sõjawangidena ja optantidena, nagu seltsimees Kägu siin tähendas. Herra Laidoner ei ütlenud ka seda, kui palju tal neid põhjarmeelasi siin weel on. Ma tean, et Lõuna-Eestis on neid suurel hulgal hallparunite tarwitada ja ma tahaks teada, mis jaoks nad teil siin kokku korjatud on ja mis teie nendega tahate tegema hakata? (O. Strandman (tõer.) kohalt: Kas teie neile tahate ka abiraha anda?) Ei, meie neile ei taha anda, nemad on just need, kas meid ilma tööta jätawad. Ma ühinen täiesti sellega, et see seaduseelnõu saaks vastu wõetud ja teen weel teise ettepaneku. See on nimelt ainult ajutine tasu määramine, ühekordne toetus. Kuid tuleb edaspidi kindlustust sisse seada töötatöölisele, sest teie majandusline seisukord ei ole sugugi nii kindel, olgugi, et teie oma riigi rajamisel küll igalpool ülistasite, et meie saame määratu rikkad olema, aga nüüd ei saa teie ise ka neid tööstusi käima panna, mis meil ennemalt sisse seatud olid, näituseks Wene tehas, mis juba inglaste kätte on antud. Mina teen järgmise ettepaneku, et töökaitse komisjon peab kahe nädala jooksul esinema Riigikogule töötatöölise kindlustamise seaduseelnõuga. „Waba Maa“ teatas hiljuti, et warsti selle seaduseelnõu wäljatöötamisele asutawat. Ma ootan täna siin selle weksli wälja lunastamist. Ma ei kahle ka mitte sugugi selles, et sotsiaaldemokraatide juristid, iseäranis herra Aet, kellel alati põhjust on olnud ütelda, et meie seaduseelnõud on räbalasti kokku seatud, saawad nüüd võimaluse ise seaduseelnõu kokkuseadmisest osa wõtta. Peasi on nüüd see, et see seaduse teguwiis peab kiire korras wälja töötatud saama, nimelt kahe nädala jooksul. (Wahelhüüe keskel: Mispärast sarnane tähtaeg?) Sellepärast, et teie lähete

jõuluworste sööma, aga töölisel ei ole midagi süüa. (N a e r). Kui teie arwate, et enne jõulu puhkusele lähete, siis wõin ma ka selle ettepaneku teha, et teie jõulupuhkusele mitte ei läheks. (N a e r). Kahe-nädalisest tähtjast on seaduseelnõu wäljajootamiseks küllalt. Kuid siin wõib tähendada, et kui tarwis on mõnele rikkale abiandmiseks krediiti lubada ja selleks seaduseelnõu wälja töötada, siis töötawad komisjonid imewäärt kiirusega, aga puutub asi töölistesse ja nende kinnitamisega, siis on komisjonid iga silmapilk walms Itaalia streiki läbi wiima. Kui teie arwate, et raha ei jätku töötatööliste kindlustamiseks, siis wõin ma siin meele tuletda neid aegu, mil weel riiki rajati ja millal öeldi, et meie oleme erapooletu riik ja meil ei ole tarwis kellegile peale tungida. Loomulik on, et sarnasel korral ka teised peale ei tungi. Nüüd näeme aga ometi, et meie eelarwe-kuludest läheb ligi $\frac{1}{2}$ sõjajumalale Soots'ile. (N a e r). Milleks on sarnane suur summa eelarwesse üles wõetud? Wähendage seda summat natuke, ma ei taha kõiki, ja teil on wõimalus selle summaga töötatöölisi ülewal pidada. Nii-sama wõite vähendada ka kaitsepolitsei wäljaminekuid. Kui töölistel on wõimalus wabamalt elada, nii nagu see on põhiseaduses ette nähtud, siis ei ole teil tarwis nii hirmus rängalt kommunistide wastu wõidelda ja teie wõite kaitsepolitseid vähendada. Mida enam teie töölisi kitsapiiriliste seadustega pingutate, seda rohkem on teil kommuniste karta ja seda kõwemini tuleb teil nende wastu töötada. Uskuge ometi seda, sest ma tunnen tööliste asja. (N a e r). Teie ei usu, et ma tööline olen? Mina olen eluaeg wabrikus töötanud. (W a h e l h ü ü e: Eluaeg ei ole!) Teie muidugi ei usu seda, kui ma ütlen, et ma wabrikus eündinud olen. Teie olete töölisi näinud ainult Patareis, kui wangisid käsite waatamas. (W a h e l h ü ü e paremalt poolt: Rääkige edasi!) Jah, edasi wõib küll minna. Ennast kindlustate teie igapidi ja kannate hoolt, et kui keegi juhtub teist lahingus töörahwa wastu lange-ma, siis ta perekond abiraha saab. Tööliste eest ei hoolitse teie mitte. Ma usun, et teie ei saa pahaks panna, et tööliste eneste ridadest inimesed tulewad, nii nagu see tänasel juhtumisel on, kes tööliste eest seisawad. Tööd teie töölistele muidugi ei leia, sest meie ettepaneku majade ehitamisele asumise kohta, mille juures hulk töölisi tööd oleks saanud, lükkasite teie tagasi. Ma arwan, et sellega olite teie

otsustanud töötatöölistele ajutist abiraha anda. Nüüd tuleb teil seda teha. Tehke seda talweks ja laske suweks ehitustööd käima.

L. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Minu eelkõneleja on seda seisukorda kirjeldanud, milles üks osa meie töölisi elama peab, nimelt see osa, kes ilma tööta on. Riigikogu enamuse ja meie praeguse walitsuse majanduspoliitika on meid nii kaugele wiinud, et tööpuudus iga päewaga kasvab, nagu tööbörse aruanded näitawad. Seda nähtust wõime tähele panna ka kõigis wabrikute raioonides. Kuidas meie rahwaesitus tööpuuduse wastu kindlustamise küsimuse peale waatab, see on otsustamist leidnud Asutawa Kogu poolt wastu wõetud põhiseaduses, kus on öeldud, et riik peab kodanikkudele kindlustama inimesewäärilise ülespidamise. Seda wõib ainult kahel wiisil teha; kas annab riik tööd wõi toetust. Nagu näha, ei saa riik praegu tööd anda. Põhiseaduse § 25 nõuab aga täitmist. Omal ajal pööras Sotsiaaldemokraatiline Töölisterühm sellekohase küsimisega toleaege töö- ja hoolekande ministri herra Kukk'e poole. Herra Kukk wastas selle peale, et walitsusel ei ole mingisugust kawatsust tööpuuduse wastu kinnituse seaduse wäljatöötamiseks ja selle kaudu abi andmiseks. Kuid minister jättis seletamata, mis mõtleb walitsus üleüldse sel alal teha. Tööpuuduse wastu on aga Eestis tingimata tarwis abinõud tarwitusele wõtta. Endise walitsuse ajal, kui töö- ja hoolekandeministeeriumi juhtis sotsiaaldemokraat, asuti kinnitamise seaduse wäljatöötamisele. Kuid sellest ajast saadik on meie riigis mitmed poliitilised muudatused olnud, ka muudatused Wabariigi Walitsuses ja nüüd on see seaduseelnõu täiesti maha maetud. Mis puutub ette pandud seaduseelnõusse, siis ei kujuta see enesest midagi iseäralikku, waid siin nõutakse sedasama, mis on teostatud teistes kultuurriikides. Meie näeme, et Prantsuse- ja Inglismaal ühekordne abiraha on korraldatud töölistele ja seda põhjendatakse ka riikliselt seisukohalt. Käesolewal juhtumisel ei näi see 50 miljoni ka suur olewat. Mina ei hakka seda mitte üles lugema, kus kokkuhoidlik wõiks olla, et seda summat kätte saada. Leitakse meiegi riigi eelarwe juures seegi summa, mis wõiks töötatöölistele toetuseks maksta. Meil aga näib walitsewat niisugune eelarwamine, et praegusel silmapilgul ei tarwitse mitte tähelpanu pöördra tööliste ehk waesema rahwakihi peale, kus praegu wiletsus walit-

semas on. Omal ajal, kui riigiwanem herra Päts oma kõnega Riigikogus esines, siis ütles ta, et demokratism ei seisa mitte selles, et igale kodanikule kompwekki suhu pista. Mina aga ütlen, et mõnele kihile siiski kompwekku suhu pistetakse. Alles hiljuti kuulsime, et walitsus tühistab rekwiisitsiooni nõudmised, kustutab maha wõla, mis teatud kiht wõlgneb, kiht, kes kõige raskematel silmapilkudel rekwiisitsiooni kohustused täitmata jättis ässituse tagajärjel. Selle asemel, et neid isikuid wastutusele wõtta ja seaduse täitmist nõuda, antakse neile niisugune jõulukompwek. Ma panin tähele, kuidas enamus minu eelkõnelejate wäidete peale reageeris, kuid kui seda küsimust tõsiselt tahetakse wõtta, siis wõib sellele wastuseisimine riiklusele kahjulik olla. Mis puutub käesolewasse seaduseelnõusse, siis wõib põhimõtteliselt tema poolt täiesti olla, kuid tema sisaldab ka üksikuid tehnilisi puudusi, mida tingimata kõrwaldama peab, enne kui teda maksma tahetakse panna. Nii ei ole ära tähendatud üksikute komisjonide ja eriti maakomisjonide funktsioonid, ei ole ka ära tähendatud wäljajagamise kord ja leidub ka weel teisi puudusi. Neid puudusi wõiks töökaitse komisjonis, kuhu mina seda seaduseelnõu soowitan anda, kõrwaldada ja sellele seadusele sarnast kuju anda, et teda maksma wõiks panna. Kui aga parlamendi enamus sellele seisukohale asub, et ta seda seaduseelnõu isegi töökaitse komisjoni ei taha anda, siis tahab Sotsiaaldemokraatline rühm selle seaduse I lugemisel wastuwõtmise poolt hääletada, parandusi II lugemisel tehes.

P. Keerdo (is.): Selle wastu ei saa wist keegi waielda, et meil töötatöölise arw alatasa kohutawalt kaswab. Meil on olemas ametlikud tööbörse andmed, mis aga wäga puudulikud. Kuid isegi nende puudulikkude andmete järele on töötatöölise arw kaunis suur. Tegelikult on tööbörse andmed registreeritud ainult wäike osa töötatöölisest, sest nagu siin rkl. Wanja õieti tähendas, ei ole töölisel mõtet tööbörse minna, et seal ennast registreerida, kuna nad seal ometi pea kunagi rahuldumist ei leia. Tööbörse praegusel kujul ei saagi suuremat hulka töölisi rahuldada, sest palju töötatöölisi maal ei pääse üldse tööbörse registreerimisele. Mida aga tööbörse andmed siiski näitawad, see on töötatöölise arwu kaswamist. Ma toon näituseks ühe juhtumise ette, kus selgeks saab, et tööbörse andmed ei wasta mitte

tõele: Tartu tööbörse oli registreeritud 31. okt. 431 töötatöölisi, kuna aga selsamal ajal ainult kütteweo osauhisusest 500 töölist lahti lasti. Sellest näeme, et börse ainult üksikud endid on registreerinud. Kui meie wõrdleme Tallinna tööbörse andmeid 1920 ja 1921 a. kohta, siis näeme, et 31. okt. 1920 a. oli börse registreeritud 599 töötatöölisi, kuna aga käesolewal aastal selsamal ajal on registreeritud 883 töölist. Wabu kohti oli 1920 a. 84, kuna aga käesolewal aastal neid kõigest 7 on, seega oli läinud aastal igale wabale kohale $6\frac{1}{2}$ töölist, tänawu aga 126 töölist. Sellest on selge, et ükski tööline ei lähe tööbörse tööd otsima, sest et teda seal wõimatu on töö suhtes rahuldada. Ka loeme meie alatasa ajalehtedest, et wabrikuid ja tööstuse ettevõtteid tühtepuhku vähendatakse. Samuti teame meie, et maareformi teostamise tõttu palju mõisatöölisi tööta jäid. Eile tähendas siin põllutöominister, et isegi seda esialgset kawatsust 3—5 mõisatöölise jaoks krunt anda mitte ei ole teostatud. Pean tähendama, et siin tegemist pole mingi uue kommunistide wäljamõeldusega, waid töötatöölise toetamiseks on ka kodanlised riigid sunnitud olnud toetussumme määrama. Nii on seda tehtud Inglismaal, Prantsusmaal jne., isegi naaberriigi Läti walitsus on hiljuti teatanud, et ta seks otstarbeks omawalitsusliste asutustele toetust määrab. Muidugi ei saa sel teel pärast ilmasõda tekkinud üleilmist tööstuskriisi lahendada, ega saa seda meie arwates üleüldse praeguses korras. Kuid see näitab ainult seda, et meie demokraatlik wabariik isegi seda ei tee, mis teistes kodanlikes riikides tööpuuduse wastu wõitlemiseks tehakse.

Mis puutub tarwilikkude summade leidmisse, siis olgu tähendatud, et meil küllalt miljonilisi summasid mitmele poole wälja loobitakse. Riigikogu annab alatasa luba kõiksugu majalagude ostmiseks. Ilma waidlusteta wõeti weel täna wastu 230.000 margaline lisakrediidi nõudmine Riigikogu lõbusõiduks Soome. Sarnasteks otstarbeks on küllalt raha, aga kui seda töötatöölise toetamiseks tarwis, siis ei taheta seda mitte leida. Kuidas meil walitsus tööpuuduse wastu wõitleb, näitab järgmine juhtumine: hiljuti sundis politsei sadamas töölisi töölt lahkuma, kes laewu tühjendasid, mis transiitkaupa Wenemaale wedasid. Teine abinõu, millega tööpuuduse wastu wõideldakse, on töölisteorganisatsioonide ja ühtlasi sellega töötatöölise organiseeri-

mist takistada. Kui teie täna samasuguse otsuse teete, nagu teie seda tegite analoogilise seaduse juures, siis leiavad loodetavasti töölised teid ise oma seisukorra parandamiseks. Eesti töolisteklass ei ole veel nii jõuetu, et ta oma õigustatud nõudmisi läbi viia ei saa.

J. Seljamaa (töer.): Lugupeetud rahvasaadikud! Pea kõik kõnelejad on Kommunistlise rühma poolt esitatud seaduseelnõu toetanud. Ma pean ütleva, et neist kõnedest kõige suurema huwitusega jälgisin rahvaesitaja Wanja oma, mis igaühes teatawat vastukõla leidis minu juures. On täitsa õigus, et meil sõjawäe peale väga suured summad kulutakse, mis loomulikult mõneks muuks otstarbeks, nagu töötatöölise seisukorra parandamiseks ehk kultuuriliste ettevõtete ellukutumiseks tarvitatud võiks saada, kuid pean selle peale tähelepanu juhtima, et eriti meie pahemalt tiivalt ükski sammusid ei ole astunud, et Wenemaa poolt ähwardawat hädaohtu vähendada või negeerida. Ma kriipsutan alla, et Riigikogu liikme Wanja kõnes mõtted ette on toodud, kus ta toonitab, et hädaoht, mis meid sunnib sõjawäe peale raha kulutama, on olemas. Rahvaesitaja Wanja kõneles „teie“ ja „meie“ riigist, ning sellest tulewad kindlad loogilised järeldused teha. Kommunistline rühm oma demonstratiivse seaduseelnõuga on üles võtnud niivõrd tõsised ja elulised küsimused, et selle juure tuleks pikemalt peatama jääda ja milgil tingimisel temast mitte mööda minna. Aga kui seaduseelnõu ise lähemalt käsitada, siis tuleb otsekohe tunnistada, et temas terve rida puudusi on, mis tema arutamist ja wastuvõtmist praegusel silmapilgul võimatuks teeb. Rahvaesitaja Kägu või Wanja tähendas oma kõnes, et praegu umbes 40.000 töötatöölist olla Eesti wabariigis. Keegi küsis kohalt, mispärast just arw 40.000 on ette toodud, aga mitte 400.000 ehk 4.000.000, sest selle arwu põhjenduseks ei antud rahvasaadikutele mingisuguseid andmeid. Kui mingisuguse arwuga esinetakse, siis peawad selle põhjendamiseks kindlad andmed olema, kuid arwusid siit Riigikogu kõnetoolilt ette tuua, mis mitte põhjendatud ei ole, ei ole otstarbekohane. Selle rühma arwamise järele, kelle hulka ka mina kuulun, ei tuleks seda seaduseelnõu mitte sarnasena, nagu ta praegu on, arutusele võtta, waid tuleks wastawatesse komisjonidesse anda läbikaalumiseks. Mina teen ettepaneku seaduseelnõu anda töökaitse ja rahaasjanduse

kommissjoni, esimesesse statistiliste andmete kogumiseks ja teise komisjoni sellepärast, et kõik abinõud, mis rahaliste küsimustega seotud, peawad sellest komisjonist läbi käima. Ma loodan, et Riigikogu seda ettepanekut toetab.

J. Wanja (kom.): Ma wistan üsna lühidalt herra Seljamaa'le. Siin kaheldi minu kõne juures „teie“ ja „meie“ riigist ja heideti ette, et ma räägin „teie“ ja „meie“ riigist, kuid ma teisiti ei saa. Kui teie ise teete kindlat wahet, enestele kõiksugu mõnused lubate, eneste eest igaüüsi hoolitsete, tööliste aga seda mitte ei luba, siis ei saa ma mitte teisiti, kui pean rääkima „teie“ riigist ja „meie“ riigist. Ma teen oma ettepanekule, mis ma esiti tegin, et töökaitse komisjon töötaks wälja kahe nädala jooksul töötatöölise kinnitamise seaduse, weel lisanduse: „Riigikogu ei tee enne pühadewaheaega, kui on wastu wõetud töötatöölise kinnituseadus.“

Juhataja K. Wirma: Ettepanekuid on tulnud: 1) Rkl. Johanson'i poolt: see seaduseelnõu töökaitse komisjoni anda ja komisjonile ühenädaline tähtaeg määrata; 2) rkl. Seljamaa poolt: seaduseelnõu anda töökaitse komisjoni ja rahaasjanduse komisjoni; 3) rkl. Kägu poolt: seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta. Peale selle on rkl. Wanja poolt tulnud järgmine ettepanek: „Riigikogu kohustab töökaitse komisjoni kahe nädala jooksul esitama Riigikogule töötatöölise kinnitamiseseaduse eelnõu,“ ja siis weel: „Riigikogu ei tee enne pühadewaheaega, kui on wastu wõetud töötatöölise kinnitamiseseadus.“ Neid kahte wiimast ettepanekut ei saa ma mitte hääletamisele panna sellepärast, et nad ei ole päewakorras, nõnda, et jääb järele ainult kolm ettepanekut. Rkl. Johanson'i ettepanek on osalt ühine rkl. Seljamaa ettepanekuga, aga et rkl. Seljamaa ettepanekus peale töökaitse komisjoni andmise ka weel seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni andmisest räägitakse, siis kawatsen ma neid lahus hääletamisele panna. (W a h e l h ü d e d). Noh, wahest ollakse siis nõus, kui esiteks põhimõttelikult ära otsustada, kas seaduseelnõu komisjoni anda ja kui see ettepanek peaks tagasi lükatud saama, siis tuleks hääletamisele seaduseelnõu ise. (H ä ä l e t a t a k s e.) Wastu ei olla. Sellega on otsustatud käesolewat seaduseelnõu komisjoni anda. Siis on rklmete herrade Johanson'i ja Seljamaa

ühine ettepanek seaduseelnõu anda töökaitse komisjoni. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on otsustatud seaduseelnõu töökaitse komisjoni anda. Järgmine on rkl. Seljamaa ettepanek: seaduseelnõu anda ka rahaasjanduse komisjoni. (Hääletatakse.) Wastu on wähemus. Sellega on otsustatud seaduseelnõu ka rahaasjanduse komisjoni anda. Siis on weel rkl. Johanson'i ettepanek: kahepädaline tähtaeg komisjonile määrata. (L. Johanson (sd.) kohalt: Palun sõna!) Mille kohta? Selle ettepaneku kohta? (L. Johanson (sd.): Jah!)

L. Johanson (sd.): Käesolew seaduseelnõu ei puuduta tööliste kinnitamist laiemas mõttes, waid ainult erakorralist juhtumist, kõneleb ainult ühekordsest abiraha andmisest. Nagu ma täna kuulsin, kawatsetakse lähemal ajal teha Riigikogu istungite waheaeg, ja kui meie pikema waheaja määrame, siis wõib selle seaduseelnõu arutamine pikema aja peale edasi lükatud saada. Et käesolew eelnõu aga tungiwalt tarwilik on wõimalikult ruttu seaduseks teha, teen ettepaneku komisjonile ühenädaline tähtaeg määrata, mis

minu äranägemise järele küllalt pikk on selle küsimuse läbiarutamiseks.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Enamus on wastu, sellega on ühenädalise tähtaja ettepanek tagasilükatud. (J. Wanja (kom.) kohalt: Palun sõna korra kohta!)

J. Wanja (kom.): Ma leian, et seda ettepanekut, mis mina tegin, et töökaitse komisjoni kohustada kahe nädala jooksul töötatööliste kinnitusseadust wälja töötada, et seda selle päewakorra-punkti all hääletamisele wõib panna, ja ma nõuan, et see hääletamisele pandakse.

10. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku aja küsimus.

Juhataja K. Wirma: Teie wõite minu teadaande kohta kodukorras ettenähtud wiisil kaebada. Sellega on tänane päewakord läbi. Kas tehakse ettepanekuid järgmise koosoleku kohta? (Wahelhüüded: Juhatause hooleks!) Selle wastu ei räägita. Järgmine koosolek on otsustatud juhatause hooleks jätta. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 8.30 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma.**

Abiesimees **A. Kerem.**

Abisekretäär **J. Bergman.**

